

ЛИСТ ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ
ИЗЛАЗИ СВАКА ТРИ МЕСЕЦА

МАРТ 2005. • ГОДИНА XVII • БРОЈ 70 • ПРИМЕРАК 40 ДИНАРА

НАВРШИЛА СЕ ГОДИНА ДАНА ОД КАТАСТРОФАЛНОГ ПОЖАРА У МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ НА СВЕТОЈ ГОРИ

Припреме за вишегодишњу обнову

*Последице
вашрене стихије,
која је оштетила
више од половине
манастирских
грађевина,
уклањају заједно
тврди и српски
стручњаци,
уважавајући
мишљење све
бројнијет
хиландарској
браћи*

до ризнице и библиотеке, не би било паре којима би се могле најдокнадити рукописне књиге, највећа збирка византијских и руских икона које су Хиландар поклањали руски цареви почев од Ивана Грозног па до Романова“, тврди Милеуснић.

Шта је у Хиландару урађено у претходних 12 месеци, шта је планирано за ову годину и колико би обнова свега што је ватра унишитила и оштетила могла да траје?

Дошао недавно из Свете српске царске лавре на Светој Гори Атонској, где је учествовао на састанцима стручног тима и монашког братства посвећеним управу плановима за обнову Хиландара, Миливој Ранђић, директор београдске Задужбине манастира Хиландар каже да је досад рашчишћено више од половине рушевина.

Осим Игуменарије – назване тако јер је у том конаку келија хиландарског игумана, на чијем су горњем спрату параклиси или капеле Светог Димитрија и Светог Саве Српског, пламен је „прогутао“ три конака, један грађен 1640. године, а друга два дводесетих година 19. века, монументалну улазну капију са предворјем и портарницом и Стари и Бели конак. Темељна реконструкција Белог конака била је завршена неколико месеци пре пожара...

„Иако је овај пожар по последицама које је изазвао био заиста катастрофалан, ипак је велика срећа у несрету што се ватра није проширила на манастирску ризницу, библиотеку и архив, у којима је у претходних осам векова сабрано непроцењиво културно и духовно благо чији баштиник није само српски народ, већ читава културна јавност Европе и света“, сматра др Слободан Милеуснић, управник Музеја Српске православне цркве у Београду, теолог и историчар уметности.

„Није ово први пожар који је оставио велику материјалну штету у Хиландару, али је манастирска братија увек успевала изнова да сагради и обнови манастирске грађевине, па сам уверен да ће, упркос огромној материјалној штети, и сада бити тако. Да међутим, стихија стигла

Монографија о пожару

Министарство културе Србије издало је у предвечерје годишњице катастрофалног прошлогодишњег пожара у Хиландару монографију „Пламен Хиландара“. Илустрисано фотографијама које је у ноћи између 3. и 4. марта пре годину дана у Хиландару снимио Саша Жутић и са уводним напоменама Моме Капора, ово луксузно опремљено сведочанство завршава се позивом „Помозимо Хиландару“. Текстом на српском, енглеском, француском, руском и грчком језику, али пре свега аутентичним фотографијама које сведоче о ноћи кад је горела Српска царска лавра, монографија би требало да буде и спас од заборава, али и подстицај за прикупљање средстава за дуготрајну и скупу обнову.

М. К.
ма места, док се не уреде нови монашки станови.

Подсећајући да стручњаци још нију разрешили дилему има ли у обнови Хиландара места за савремене грађевинске материјале, пре свега бетон, Миливој Ранђић каже да су и монаси и стручни тим сагласни да обнова не сме да доведе у питање аутентичност манастирске целине. „Од одлуке да ли у обнови користити бетон, зависи и да ли ће овог пролећа почети обnova Конака из 1814. године, за који су већ урађени комплетни пројекти. Ако бетон добије зелено светло, овај конак требало би да буде потпуно обновљен до краја ове године“, каже Ранђић, откривајући да хиландарско братство није противно употреби савремених грађевинских материјала где год је то примерено и могуће.

Иста дилема постоји и око реконструкције Белог конака, који је непосредно пре пожара био обновљен уз коришћење метода традиционалне изградње, а то значи употребу дрвених греда, али се сад поставља озбиљно питање има ли смисла на исти начин обновљати конак чији су само темељни зидови остали после пожара, док је све остало изгорело.

Тврдећи да хиландарски Светешти сабор на првом месту инсистира да обнова буде урађена квалитетно и да ново не доведе у питање аутентичност целине настајају вековима, Ранђић каже да су монаси заинтересовани и да се средства за обнову користе што рационалније. Реални у жељама, што је особина свих светогорских стараца, и Хиландарци не очекују да ће Хиландар моћи да буде обновљен за годину дана, јер није ни саграђен за једну сезону, каже Миливој Ранђић, директор Задужбине светог манастира Хиландара, непосредно по повратку из Хиландара.

Мирјана КУБУРОВИЋ

конак још стоји нерашчишћен, али верујемо да ће радови на њему ускоро почети, па очекујемо да ће чиšћење целокупног манастирског комплекса бити завршено до јуна – каже Ранђић.

Уз напомену да је у Хиландару управо почела нова грађевинска сезона, директор Задужбине каже да су пре недељу дана почели радови на реконструкцији Сенаре, некад економске зграде изван манастирских зидина, која ће бити преуређена за смештај манастирских гостију. Како су радници који уклањају последице ватрене стихије сад најброжнији хиландарски гости, то ће преуређена гостинска кућа бити део који ће они да користе, па ће зато овде бити уре-

ђена и посебна трпезарија. Јер, каже Ранђић, немогуће је радити тешке физичке послове и придржавати се строгог манастирског типика исхране, који предвиђа да се jede врло мало, и то само једном дневно и без меса, јер монаси никад не једу месо. У овог гостинској кући, чије је уређење планирано још пре прошлогодишњег пожара, биће и седиште стручног тима за обнову Хиландара, у коме се налазе и наши и грчки стручњаци.

Преуређење Сенаре требало је да почне још пре пола године, али је одложено јер није било паре, каже Ранђић, напомињући да се ниједан посао у Хиландару не започиње док се не обезбеде потребна средства.

Овог пролећа биће настављено и уређење нових монашских келија, којима Хиландар, нарочито после пожара, заиста оскудева. У манастиру је, како директор Задужбине Хиландара, донедавно било 35 монаха, сад их је већ 40, а интересовање нове братије да дођу у Царску лавру је све веће, вероватно зато што је боравак у Хиландару права круна духовног подвигништва. За долазак нових монаха, међутим, не-

Књига о Дрини

Књига о Дрини представља мултидисциплинарно дело које приказује живот на реци и у реци, на обалама и у Подрињу, а прати је CD са филмом о Дрини (60 мин.) и етномузик.

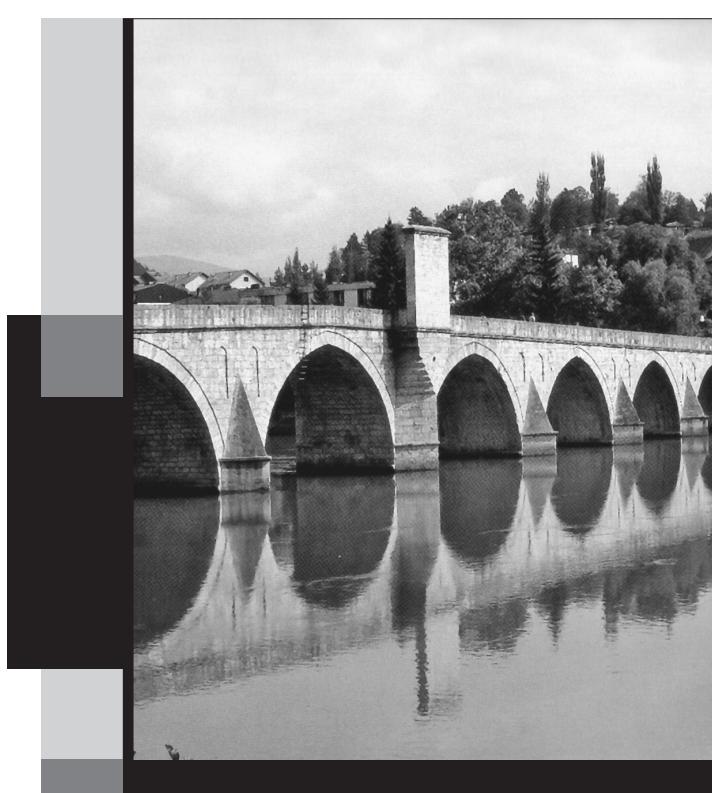
Петнаест еминентних аутора и издавачи (Завод за уџбенике и наставна средства у Београду и Завод за уџбенике и наставна средства у Српском Сарајеву) потрудили су се да читаоцима представе данас несумњиво најзначајнију српску реку. Верујемо да ће ова књига задовољити сазнајне потребе и риболоваца и научника, сељака и политичара, војника и експерата многих међународних организација, свих оних који живе и раде у њеном сливу, који је свакодневно или повре-

мено прелазе, броде чамцима или скелама, или се купају у њој и сунчaju на њенim плажама, лове рибљу или као туристи уживају у бистрини и лепоти њене воде.

На 487 страна описаны су: географски положај реке, историја од античких времена до данашњих дана, подрински манастири, природне и друштвено-економске одлике Подриња, туристички садржаји, могућности регионализације, етнолошка обележја, дијалекти Подриња и мотив Дрине у српској књижевности.

Књига је снабдевена опсежним резимеонима на енглеском језику, регистром географских појмова, регистром личних имена, списком литературе, географском картом Подриња, бројним оригиналним фотографијама, илустрацијама и историјским картама.

Небојша ЈОВАНОВИЋ, одговорни уредник

ИЗ БРОЈА У БРОЈ

Изашли сви бројеви
Задужбине у 2004.

На основу Уговора о субфинансирању *Задужбине* у 2004. години, потписаног између Вукове задужбине и Министарства културе Републике Србије, сви бројеви *Задужбине*, планирани да се објаве у 2004. години (бројеви 66, 67, 68 и 69), изашли су на време.

Вукова задужбина захваљује Министарству културе на помоћи у остваривању овог програма, који знатно доприноси унапређивању њених активности у области културе, образовања, науке, духовности и информисања.

C. B.Вредан дар
Ђоке Стојићића

Књижевник Ђоко Стојићић поклонио је Библиотеци Вукове задужбине 200 књига. Овај поклон је израз вишедецнијске Стојићићеве привржености Вуковом делу.

Како што је познато, Стојићић је и сам делатник на Вуковим стазама. Већ 50 година скупља српске народне изреке. Његова обимна антологија *Сјај разговора* са 18.000 изрека доживела је пет издања, а шесто издање са 24.000 изрека увећано је у припреми.

Поклоњење књиге су претежно на српском језику, а мањи део је на руском, француском, енглеском, чешком, јерменском, украйинском, словачком, македонском и словеначком језику.

Уручујући овај поклон професору Дејану Медаковићу, председнику Вукове задужбине, Стојићић је рекао да је имао на уму увек актуелну Вукову мисао да народ и култура неће пропасти ако сваки човек помало уради на чувању и развијању духовних вредности и да Вукова задужбина, као институција највишег ранга, заслужује још већи помоћ друштва и државе.

C. M.Позив на прикупљање
народног стваралаштва

У припреми књиге *Ризница народног казивања* Огранка Вукове задужбине у Чачку, коју је приредила Гроздана Комадинић, била је укључена велика породица огранака Вукове задужбине. Уз подршку матичне установе, призвала је и друге огранке да се приклуче попуњавању ове ризнице усменог стваралаштва нашег народа.

Прискочили су јој у помоћ, као сарадници и сакупљачи, задужбинари из Беочина, Грађашке, Требиње, Жабљака, речу из Србије, Босне и Црне Горе. На састанку представника огранака Вукове задужбине и на Управном одбору Задужбине, овај подухват је свесрдно подржан. Поздравила га је и Скупштина Вукове задужбине, тако да предстоји старање Огранка из Чачка и Вукове задужбине око дугорочне едиције под називом *Ризница народног казивања*.

Основни циљ ове едиције биће да се, са списима из разних крајева где живи српски народ, приbere све оно усмено народно благо које је још сачувано у памћењу и које се још живо преноси, како би се показало на практичан начин да, и појединачно, постоји заједничка језgra, основа наше духовности.

Вукова задужбина позива све огранке да доставе два до три текста из народоумља свога краја, а који до сада нису објављивани, за Другу књигу Ризнице народног казивања. Књигу ће објавити Вукова задужбина и Огранак у Чачку.

На конкурс се могу јавити сви сакупљачи и истраживачи народног блага из огранака Задужбине у земљи и расејању до 15. маја 2005. године.

Текстове слати на адресе: Вукова задужбина, Београд, Краља Милана 2 (за Слађану Млађен) или Гроздана Комадинић, 32000 Чачак, Учитељска 2/13.

ЗА СЕЋАЊЕ

ДИВНА РАДИЋ-ЂОКОВИЋ (1915–2005)

Незаборавни глас, глума и игра

Са Дивном Радић-Ђоковић растали смо се са још једним учесником и сведоком свих музичко-сценских забивања у Београду у току више од седам десетија 20. века.

Рођена у Ливну, у Босни, али већ од својих школских дана па до смрти везана за Београд, Дивна Ђоковић је још као ученица почела да показује свој богати дар за сцену и музiku. Ту своју на- склоност по завршетку гимназије је потврдила уписом на глумачку школу. Њена изразита обдареност донела јој је ускоро и стипендију за студије певања у Бечу код чуvenог педагога Лирхамера. У Бечу је завршила Музичку академију и Мајсторску школу за сценску уметност. Још као студент, остварила је врло успешно више оперских улога, поред осталог и улогу Марженке у Сметанију опери „Продана невеста“.

Гласовно предодређена не за браву- розне оперске улоге већ за фину обликоване, дискретније, које подржавају

оне које у себи носе одлике бравурозности, одикновала се што је често и са отпеваних неколико фраза успевала да се на сцени наметне. Једна од веома цењених њених улога била је улога *Керубина* у Моцартовој „Фигаровој женидби“, улога коју су критичари и кајдаје већ била престала да пева, наводили као узор културе певања и чистоте стила.

Како је многострани сценски дар Дивне Ђоковић трајао могућност још већег замаха, она је ускоро поред оперских почела да преузима и драмске улоге које ће са успехом да ноши све до своје пензије 1972. године. Играла је у широком репертоару (Шекспир, Вајлд, О'Нил, Крлежа, и др.), посебно се истичући у Молијеровим комадима.

Даље проширивање репертоара на- вело је Дивну Ђоковић да са великим успехом приступи оживљавању већ у оно време углавном потиснутог, а својевремено веома популарног у српском позоришту тзв. комада с певањем. Нарочито је била упечатљива њена улога

Коштапе Боре Станковића, продубљујући њен лик не само глумом, већ и пе- смом и покретом, односно игром.

Њена је специфичност била што је за разлику од већине оперских певача који су се упутили да певају народне или градске пе- сме, успевала да се потпуно ослободи оперских одлика свога певања и да чак продукцију свога гласа прилага- га на народном изразу, при чему увек остварујући висок уметнички ниво.

Међутим, ни тај облик није био Дивни Ђоковић довољан у даљем истраживању њеног музичко-сценског изражавања. Владајући узорно културном говору и перфектном артикулацијом изговара- ног текста, Дивна Ђоковић се прихватила и негована рецитација народне пое-зије уз ослонци на музику. За њу је наш познати композитор пок. Станојло Раји- чић посебно припремао клавирску прат- нују уз њено рецитовање што је било при- хваћено са много симпатија и снимљено од стране ПГП-а на плочи под заједнич- ким насловом „Непресушни извори“. Да би са своје стране допринела што бољем очувању лепоте наше рецитоване поезије а имајући у виду све изразитије опада-

ње наших уметничких стандарда, она је припремила и врсту уџбеника за декламаторе аматере, странице које би вреде- до поново издати и којима би корисно било да се позабаве и наши савремени радио и телевизијски посленици.

И на крају требало би да се подсетимо на једну ретку особину Дивне Ђоковић као човека и уметника: деценијско пријатељство са Бахијом Нури-Хаџић, про- слављеном на европском нивоу Саломом и до данас непревазиђеном Луду, пријатељство пуно дивљења за њено величан- ство глумачко и певачко умјеће и остварења, дивљење без трунке зависти или суревњивости све до Бахијине смрти 1993. године. Уосталом, само Дивни Ђоковић имамо да захвалимо што је до наших дана доспела овогома документација о Бахијиним достигнућима. Две уметнице су се деценијама дружиле, пе- ниле и волеле и доследно се једна другој прихваћено са много симпатија и снимљено од приликом посета оглашавајућа једна десетина арије Керубина, а друга одговарала делом своје арије грофице, из „Фигарове женидбе“, Моцартове опере у којој су толико пута заједно наступале...

Мирка ПАВЛОВИЋ

ДР МИРКО Р. БАРЈАКТАРОВИЋ (1912–2005)

Монументално дело српске етнологије

Тико је отишао како је и живео. Искрао нам се, напустио нас, 20. фебруара, у 93. години, а још свеж, крепак, научно активан до последњег дамара...

Редовни професор етнолошких наука, у формалној мировини већ више од две десетије, он је бар још пола од тог времена наставио да хонорарно предаје (чак и у Новом Саду, сваке недеље), да помаже као ментор постдипломцима и докторандима, да одлази на тегобне етнолошке терене и пише и веће радове од којих су неки управо у штампи.

Врстан истраживач, соја оних етноло- га који нису формално припадали а камоли робовали ни једном помодном теоријско-методолошком правцу а које смо, као и његовог старијег колегу М. Филиповића, сведали у заступнике „етнолошког реализма“, који је за њега био утолико близи, приснији и при- роднији што је професор увек најжи- вље осећао потребе, мисли и искуства обичног народског човека, какав је и сам био и остао. Професор се давио скоро свим од бројних и разноврсних етнографских појава, од најситнијих елемената свакодневице до моногра- фија племена и насеља, написа о разним етничким групама, етничких и националних односа и проблема и пи-

На вуковском посау: теренски разговор 1974. у селу Венчане, с домаћицом Славком и домаћином Ћирилом Ђирићем и њиховом унуком, студентнијом етнологије

тања религије, о чему је написао више од 400 радова, а, као данас ретко који професор, издао двоја скрипта и један удебеник јер је сам заснивао и предавао више етнолошких предмета, од *Увода у етнологију*, преко *Етнолође Балкан*, *Етнолође југословенских на- рода*, *Етнолође света*, до *Оаште етнолођије и Антироботеографије*.

• Рођен у селу Петњику код Берана, прошао је пут од „Ђака-пешака“ до доктора етнологије. Студирао је у

Скопљу и Београду код знаменитих професора Тихомира Ђорђевића, Јована Ердељановића, Цвијићевих непо- средних следбеника. Поеће јој да ради као наставник етнологије кад се у оно време (1930–1941) предавала у гимназијама, да би 1940. постао асистент на Филозофском факултету у Београду, а након Другог светског рата неколико година једини предавач на етнолошкој катедри. Није био политички миљеник тог марксистичког раздобља, па ни та-

ко брзо напредовао у каријери, али је својим сопственим заслугама, постепено, успео да дође у ред академских „бес- срмнтика“, редовних професора, да би му се, још пре неку годину, Факултет одужио, као једином од колега професора етнологије, обимним, последњим својим *Зборником* (том XIX, серија А), који је наслоњен као *Споменица Мирка Барјактаровића*.

Драги професор многих генерација студената своје етнологије али и географије у Београду и Новом Саду, социологије, археологије... управник Одељења за етнологију и директор Етнографског института САНУ, руково- дилац и учесник многих научноистра- живачких пројеката, неспорно наји- стакнутији етнолог наше средине и један од стубова наше етнолошке науке, оставио нам је опус који ће остати као трајни монумент српске етнолошке школе. За професора Барјактаровића, „нестора“ српске етнолошке науке која је настала деловањем Вука Карадића, заиста се с пуним правом може ре- быти да је ишао његовим трагом.

Професор др Мирко Р. Барјактаро- вић радио је до последњег час. По- следњи свој рад објавио је у два настав- ка у септембарском и децембарском броју *Задужбине*.

Радомир Д. РАКИЋ

СЛАВКО ВУКОСАВЉЕВИЋ (1927–2004)

Стихови му одзывају бронзом

Сво наше сећање почињемо речима Славка Вукосављевића, за које са сигурношћу верујемо да су завештајне, а осликавају његов морални људски став, заокружен уметничку мисију, животну испуњеност, песничку зрелост, оствареност, осећајност свесну неумитности, помириошт ограниченим билошким и веру у вечно духовно трајање: „...али живот траје док траје и понекад је, у понечему, ипак песма“.

Овога лета, 20. јула биће година дана испуњена физичком празнињем коју је „песник једине наше младости“, како је насловила своја сећања Флорика Штет- фан, оставио и управно, лаганим ходом, без помпе, достојанствено откорачао пут истока, исходишта и Сунца, до обала Раја. Чинило нам се смртен и задовољан, али и тада песнички запи- тан, озбиљношћу филозофа и умињу- мудраца.

Млад је већ формиран самосвојан и

пропознатљив песник смо са њим по- јавио, али и његовим појављивањем у савременом појму написану на нашем језику *Кадињача*, песнички најдоживљији епопеју „српских Термолила“, под- сећамо на само неколико песама које о Славку сведоче више од било које

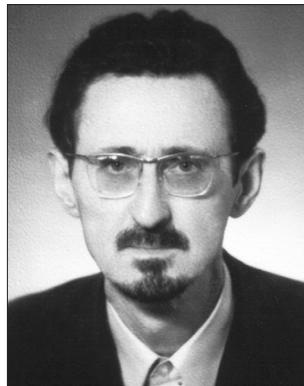
ВЛАДЕТА Р. КОШУТИЋ (1926–2005)

У господству народног духа

Kишићи својевремено (1984) о нашем немару према богатству српског језика и лепоти речи, о „језичком загађењу, ваљда највећем на свету!“, неуморни Драгиша Витошевић је нагласио, радоно, да „срећом, постоје (још увек!) и ретки и тихи језиколупци“ који бележе лепе, незаписане народне речи и тако их из свакодневног говора преносе у записану језичку и културну баштину. Навео је имена Момчила Тешића, Лале Јевтовић, Драгутине Паунића, Драгана Симовића, Радојка Николића и многих других пазитеља и чувара народног језичког блага, али је на чело те вредне скupине ставио име Владете Р. Кошутића, који такве речи са сваког путовања „прибира у прегртима“.

Бележи Драгиша Витошевић како је Десанка Максимовић у једном разговору изговорила реч „усталац“, па застала и узвикнула: „Каква дивна народна реч! А ми смо је заборавили. И колико још таквих речи!“

У трагању за лепим и ретким речима, за занемареним сеоским облицима казивања, за казивачима из народа којима је лепо причање одлика бића, живота, душе, професор др Владета Р. Кошутић је целог живота показивао изузетну енергију и остао у памћењу као неуморник, особеног прегнућа и упорности. Није марио ни за време, ни за невреме, није бирао по-

годне путеве и лагодне излете, знао је да се златоносне наслаге непомућене језичке лепоте налазе баш у врлетима и беспућу, тамо где „модерна“ реч још није допрала, и управо се тамо најчешће запуњава, слутећи, послушујући, бележећи, вредном руком, поучен Вуком. Слушао је тако, једном приликом, негде у источној Србији, старца Николу Вељковића како проповеда о српској пропasti 1915. године, и забележио, од речи до речи: „Идемо за Косово. А војска пропала, народ изгинул, једно 912. године, с Турци, једно заробено с Бугари, једно рањено... Краљ Петар и Пашић ишли па говорили. Каже Пашић: Изгину ми много народ. А Петар казао: Да сачувамо ми башту, а цвеће ће се насади“. Образац једноставног, сликовитог народног говора. Чудесно и мноћно.

Првим текстом јавио се прилично касно – у двадесет четвртој години: приповетка *Савом* у часопису *Наша реч* (1950). Марљив и знатијељан, широко образован, зналац неколико светских језика, брзо бива запажен по есејима, расправама, приповеткама, књижевним студијама из наше и страних књижевности. Посебно је наклоњен поезији. Преводи, најпре у сарадњи са Олгом Кошутић, француску поезију – Вијона, Валерија, Аполинера, затим шпанску лирику – антологијски избор, посебно Јорку, па латиноамеричке песнике, па древне песнике из старијих књижевних епоха, коначно Дантеов *Пакао*. Пише о парнасовцима и симболистима у Србији, о шпанској метрици и њеним могућностима код нас, разним поводима прихвата се занимљивих савремених и књижевно-историјских тема из западних књижевности, на погледе других одговарајућим противгледима. Темом на тему, књигом на књигу, из године у годину увећавало се књижевно дело Владете Р. Кошутића, добијало и у обиму, и у вредности, и у значају.

Uзедесетих година дошао је у ближи додир са песништвом самоуких песника Србије. Даровити сељаци Груже, Стига, Мачве, Поморавља настављали су покрет који је још пре Другог светског рата био размахнут до занимљивих вредносних граница и имао лепог удела у објави такозване националне наиве. То наивно песништво србијан-

ског села, међутим, показало је праву меру послератном појавом неколико изузетних песничких гласова који су одмах, већ првим прилозима у публикацијама, привукли пажњу књижевне јавности, посебно оног дела који је имао склоности ка таквом стваралаштву. Владета Р. Кошутић је одмах осетио да је дошао до праве теме, до правог истраживачког тла. Пун подстрек дао му је зборник *Орfej међу цивилама* (1963) Добрице Ерића и Драгише Витошевића, у којем је било сакупљено све што је вредело у стихованим записима даровитих српских сељака. На страницама тога зборника срео се са стиховима предрат запажених песника – Момчила Тешића, Живадина М. Стевановића и других, али нарочито са читавим низом младих стваралаца – са Добрциом Ерићем, Миленом Јововић, Србољубом Митићем, Пауном Петронијевићем, Бором Симићем, Вукосавом Андрићем, Александром Ђорђевићем – који су најновештавали, па и представљали, значајну чињеницу тадашњег књижевног живота Србије. Они су одмах постали Кошутићеви људи, Кошутић је одмах постао њихов човек. Упознаје их, пише о њима, поучава, саветује. У њиховом стваралаштву налази значајан део свога стваралачке личности.

Године 1967. „Просвета“ објављује *Цветник српских сељака* песника. Приређивач и тумач овога зборника је Владета Р. Кошутић. Остало је запишано да је Кошутић овај посао обавио савесно, с пуном љубављу, разумевањем и одушевљењем. Овај агилни прогалац је међу оснивачима Дру-

жине песника са села „Сунцокрет“ – у Горњем Милановцу, марта 1968 – а онда међу покретачима часописа *Расковник*, књижевне трибине која ће неговати стваралаштво писаца са села, али и тумачити то што сељаци пишу, изучавати затурену и запостављену баштину, враћати у живот занемарено народно беседништво и језичко благо. (Сећам се састанка у београдском ресторану „Мадера“, неког маја 1968, када смо утврдили лик часописа, дали му име, и одлучили да први број изиђе с ознаком „Јесен 1968“. Били су: Драгиша Витошевић, Добрница Ерић, Милена Јововић, Владета Р. Кошутић, Милојко П. Ђоковић, Бранко Јовановић и „кум“ часописа Радоја Каћевић.) Већ у првом броју Кошутић објављује текст „Лира земаљска и вечна“, као почетак серије написа о најразноврснијим темама, увек утемељеним на стваралаштву самоуких песника и на бисерима иконске народне мудrosti, којима је жеље да покаже и докаже широки размах препорода свега онога што чини духовно богатство и лепоту српског сељака. Знао је шта је народ имао, и има, али је знао да уз то постоји и много шта што руши, уништава тај народни иметак, па отуда и његова књига из 1988. *Страгање језика ћириличног*.

Професор др Владета Р. Кошутић рођен је јануара 1926. Преминуо је јануара 2005. Недостајао је само још један јануар, да их буде осамдесет. Недостајају је још нека година, у низу претходних, богатих, да нас подари још неком лепом и корисном књигом.

Бранко ЈОВАНОВИЋ

ЈЕЗИКОСЛОВНА РАСПРАВА ПРОФЕСОРА ВЛАДЕТЕ Р. КОШУТИЋА ИЗ 1988. ГОДИНЕ ЧИЈЕ СУ ПОРУКЕ АКТУЕЛНЕ И ДАНАС

Одбрана језика ћириличног

Mеђу делима Владете Кошутића која ће, у то смо уверени, потврдити време, јесте и књига *Страгање језика ћириличног* која се појавила 1988. године у издању шабакчог *Гласа цркве*. Штампана је у првом мобилном таласу књига које су се појавиле крајем осамдесетих година дводесетог века када су пуштале браве и ограде идеолошких комисија бројних комунистичких комитета које су десењима пре тога усмеравале и држали под контролом друштвену мишају.

Ова својеврсна расправа о положају српског језика и писма представљала је у оно време јединствен крик који је упозоравао на трагичан положај у коме се налазио српски језик и ћирилично писмо. Основно полазиши Владете Кошутића, тог знаљаца многих светских језика, сакупљача народних умотворина, па према томе доследног Вуковог следбеника, било је да је српски језик у потпуности запуштен, да су га угрозиле немуште туђице из којих се крију мутне мисли српске комунистичке политичке бирократије. Још јачи његов упозоравајући крик односно се на нестајући Вуков ћирилицу које „још има само на проблемима“.

За такво стање језика и писма Ко-

шутић је оптужио српске комунисте који су више десењија ведрили и облачили српском политичком сценом. „Још наши предратни комунисти (пре Другог светског рата, прим. Ј. Б.) прихватили су – каже Кошутић – оберучке и некритички, марксистично изразавајуће, хотећи да тиме потврде своје „међународништво“, поготово речник Коминтерне, не осећајући каква су нагрђивања загосподарила руским речником.

Пресудан разлог што је такав језик политичара и бирократа завладао и превласти јесте сврсисходност. Неодмерном употребом туђица избегава се јасност, низањем фраза заобилази се суштина, „клишејма“ прикрива бесмисленост казивања. Барокни и пренцизан речник поново је вакернут, сад ван књижевности, и као парадокс: тзв. народна власт у политичком и управном општењу са народом служи се ненародним језиком, затамњеним, извештаченим и високопарним, претпостављајући криву линију правој.

Када би, неким чудом, било заведено исправљање језика политичара и бирократа, управног језика њихових закона и аката, тј. превођењем на схватљив језик, од њих као говорника или писаца не би остало ништа.“

БОЈ ЋИРИЛИЦЕ И ЛАТИНИЦЕ

Kuky Todorov - 1927

- Гле оних будала тамо где се бију око ћирилице и латинице, а ми не знамо ни једну ни другу.

Комунисти и политичари, како доказује Кошутић криви су за потпуно потискивање ћирилице. Он наводи коментар једног ондашњег политичара „да би нас искључива употреба ћирилице одвела у византанизам“. Таквог мишљења био је и један тадашњи српски језиковлац који сматра „да се ћирилица губи не због притиска споља, него због тежње да се из византijског и источновропског културног круга пређе у западни“.

После Другог светског рата у Србији се „одустало од сопственог писма, увек у смислу или лонџем о камен или каменом о лонац – лако је лонџу свакојако“. Хрвати су пишувши латиницом чинили то себе ради, а Срби, прихватајући се латинице, то су чинили због Хрвата“. А стасала поколења српских латиничара, како с горчином примећује Кошутић, пишу латиничне графике на спољашњем зиду цркве Светог Марка уреде Београда.

„Вуково писмо, закључује Кошутић, доживело је злу судбину што је после рата, одлучно и смишљено, проглашено не националним већ националистичким писмом и свако залажање за њега тумачено је тако.

Наравно, ни једном народу на свету није пало на памет да хрватску латиницу прогласи уставским писмом, да немачку латиницу или јапанско писмо прогласи фашистичким писмима, иако су усташе и фашисти писали њима.“

За такво стање Кошутић је оптужио и најважније српске културне институције. Тако он наводи пример како је у време владавине краља Александра Караборђевића тадашњи председник Српске краљевске академије наговорио краља „да не заведе латиницу као званично писмо у целој земљи, а данас нико не може утицати на такозвану народну власт на чelu са

Расађивање лошег језика

„Штампа, телевизија и радио постали су неприкосновени разгласници политичарског и бирократског говора, расађујући и усађујући лош језик у огромно мноштво читалаца и слушалаца, свемоћно уобличујући општи говор и речник.

О чистоти казивања свакако би се могло повести рачуна, много лакше него о чистоти воде и ваздуха, и то веома лако. Лектори би то били у стању. И у писаном и у говорном виду, с тим што би исправке важиле за сваког, без изузетка, као цепљење против заразе“, предлагао је Владета Кошутић.

Акцентуацијска структура

У квартењу Вуковог језика понекад су, како наводи Кошутић, учествовали и језикословци који су писали о Вуку Каракићу, наводећи пример:

Ако се осврнемо на особине саме Вукове акцентуације, констатовамо да она лично репрезентује акцентуacijsku структуру која је у српскохрватским говорима најраспрострањенија. Исто тако у нашим говорима постоји цела скала прелаза између комплетног чувања наслеђених дужина акцента и њихове радикалне ликвидације.

Овај текст Кошутић је превео на Вуков српски језик који у том преводу овако изгледа: Ако се осврнемо на особине самог Вуковог наглашавања, закључујемо да она одлично представља наглашавајући склоп који је у српскохрватским говорима најраспрострањенији. Исто тако у нашим говорима постоји цела лествица прелаза између потпуног чувања наслеђених дужина наглашака и њиховог коренитог уништења.

Научни скуп у САНУ

Кошутић у својој расправи о српском језику и писму подсећа на научни скуп који је у Српској академији наука и уметности одржан 20. априла 1988. године под називом „Актуелна питања са језика и писмом“. Скуп је организовала Вукова задужбина. Београдска и српска јавна гласила прећутала су овај догађај.

Нека излагања са овог скупа објављена су у *Задужбини* (бр. 2, мај 1988), али, како примећује Кошутић, „лични ставови оних који ‘бујици живота’ нису приписали разлоге што је ћирилицу понела стихија, споменуту су уопштено, у неколико речи, а неки су потпуно изостављени“.

ЦК Србије да за званично писмо у Србији прогласи ћирилицу“.

Горко је осећање да се готово две деценије

Подухваш

(Лука Шекара,
Од бисера грана.
Антолођија
српских народних
љубавних јесама,
Завод за уџбенике
и наставна
средствија, Српско
Сарајево,
2004, стр. 415)

Y

наше време приводи се крају вуковски посао сабирања вредног усменог блага. Читаве библиотеке су настале од највреднијих народних песама, приповедака, па чак и кратких усмених форми, пословица на пример, расути по листовима, часописима, забавницама и календарима 19. и 20. века. Обраћене су многе рукописне збирке које су деценијама чамиле по архивима, поновољено су ретким издањем а стара пренета на савремени језик и писмо, начини су прегледи усменог стваралаштва читавих регија.

Највећа вредност ове књиге јесте у томе што је у њој сабрана љубавна лирика васкољиког српског народа, без обзира на то где је живео или где данас живи. У њој налазимо песме забележене у Војводини, Славонији, Ресави, Црној Гори, Херцеговини, Старој и јужној Србији, Шумадији, Македонији. Нема ни најмањег специфичног басена усмене традиције који је заобижен. Сваки од ових басена има своје специфичности, у ритму, језику, тематско-мотивским круговима, али, када се праве овакве антологијске синтезе, недвосмислено се показује снажна повезаност и јединство усменог стваралаштва српског народа. Открива се велика снага колективитета, без обзира на то да ли је у питању песма испевана гospодским језиком херцеговачке севдалинке, исказана отменошћу горштака у залеђу Далмације где су Срби живели, или су у њој страсти притуљене меканим говором јужне Србије, или су узвитлане ритмом разблудног сватовца и пијаног тринаестерица: „Вино пије Дојчин Петар вардински бан“.

Друга вредност и новина у сагледавању љубавне народне лирике у овој књизи јесте прихватање природног укрштања врста и подврста, које ствара неслучене могућности тропичности, измене ритма, неочекивана по-

ИЗУЗЕТАН АНТОЛОГИЈСКИ ИЗБОР НАРОДНЕ ЉУБАВНЕ ЛИРИКЕ

Српска песма над песмама

ентирана, метафорику првога реда. Проф. Шекара је храбро, први пут у нас, у ову антологију унео успаванке, тужбалице, сватовске песме, последничке, лазарице, краљичке – оне обредне и оне у којима се пева о верским и моралним нормама патријархалног друштва – у којима уметнички печат дају љубав и лепоту. Понашао је од тога да коликогод се епске песме казују и певају због других, толико су лирске љубавне интимне, певају се, како Вук вели, „само ради свога разговора“. И поред строгог избора, настала је повећа књига са готово 600 песама. А заобићени су бећарци, ојкаче и ганг, крилати дистиси пуни љубави којих је, до данас, забележено на више десетина хиљада. Изостале су и романсе пренеће љубавних зачинања и љубави на делу, баладе и друге епско-лирске песме о трагичним љубавима и трагичним неспоразумима.

У песми сачуваној на глинастим табличама налази се први велики стих љубавне лирике. Како је оном који је песму сачинио драга на далеко, а колико јуче му је спавала на руци, он драгој поручује: „Боли ме рука за тобом“. Тај стих јесте бисер светске љубавне лирике, од таквих се бисера ткају, везу у наших љубавним народним песмама бисерне грane. Такви стихови могу бити наслови антологија, чисти су, пречишћавани веома усменим пренећењем, и сјаје као бисер првога реда. Такви стихови били су прави разлог да проф. Шекара од више хиљада песама издвоји неку љубавну. Тих бисера има у љубавним песмама више неголи у другим. У њима народни певач користи пренесена значења, пореди ситуације између заљубљених са ситуацијама у природи и космосу. И космичке прилике, космичка митологија, и оно што човека непосредно окружује, саучествују у љубавним јадима.

Лепота девојке и момка, читавих сватова, пореди се са сунцем, месецом, зvezдама и звездом Даницом. Поређења са природом, често, изведена су на чудесан начин. Не само она када заљубљени промене место са зумбулом и каранфилом. Велика љубав мајке која гледа у сина као у зеницу ока исказује се прелепом паралелом. Кад је сина родила, „ружица га на лист дочекала, бела вила у свилу повила, а пчелица медом задоила, ластавица крилом покрivala“, а када јој син одрасте она му на особит начин исказује најлепше жеље. Своју велику љубав мајка изражава понављајући исте стихове, само сада изговорене са привидним тоном врачања: „Нек је румен ко ружа румена, нек је бијел ко бијела вила, нек је

радин ко пчела малена, нек је хитар као ластавица“.

У народним љубавним песмама девојка разговара са коњем (искушава га) као са највећим пријатељем драгог; коњ има разумевања за љубавне јаде свог господара; девојачку радост што се драги драгој вратио с друге војне исказују и коњи и голубови: коњи се од радости копитају, а голубови се „с крилама бију“ – „радују се господару/да је скоро с војне дош‘о“. Нижу се бравурозни дијалози заљубљених са бинишом и мор доламом, са разним биљем. Јавор се у сватовској песми, уместо сватова, са драгором надговара око испрошене девојке. Не помаже ни претња силом, ни прикрађање кроз шуму („а кроз шумушиба је!“), нити кроз поље. А управо кад се помене поље, постаје јасно да је све то надговарање обредна игра, да девојка једва чека да оде из свога дома: „Ами ћемо кроз поље! Ал! поље је широко!“

И у овој песми, као у оној са глинастим табличама, рука је драгом (драгој) узглавље.

Проф. Шекара је био храбар да у антологију припусти и неколико тужбалица. Посређено му се. У највећем болу, док туже са сином, братом, драгим – жене тужаљке грађе кратке, избрушене метафоре које се, као графит под великим притиском, претварају у алем-камен. Дакако, реч је о тужбаличким припевима: *крилати сине, пуни доме, транати боре, очни виде, крути синко*. У једној се мајци, кад гране сунце „од Стожера крвавога“, где је син вероватно погинуо, и кад „удари сјен од горе“ – син као гора привића: „мисли мајка – плећи твоје“.

Момче перјаниче, црнти образ био као груди снега, а срце ти ладно као јарко сунце!

Кад мајка одговара кћер од момка у којега се загледала, јер је грађанче које више мари за ракију, добру вечеру и меку постељу, девојка своју же-

љу за момком исказује паралелним стиховима:

Моје му очи ракија,
моје му лице погача,
а б'јело гроб заслада;
росна ми трава постља,
ведро му небо покривач,

а моја рука узглавље.

И у овој песми, као у оној са глинастим табличама, рука је драгом (драгој) узглавље.

Проф. Шекара је био храбар да у антологију припусти и неколико тужбалица. Посређено му се. У највећем болу, док туже са сином, братом, драгим – жене тужаљке грађе кратке, избрушене метафоре које се, као графит под великим притиском, претварају у алем-камен. Дакако, реч је о тужбаличким припевима: *крилати сине, пуни доме, транати боре, очни виде, крути синко*. У једној се мајци, кад гране сунце „од Стожера крвавога“, где је син вероватно погинуо, и кад „удари сјен од горе“ – син као гора привића: „мисли мајка – плећи твоје“.

Жародни песник налази чудесне поетске трикове да исказује на обичан, реалан начин најсуптилнија своја осећања, по риве, кликтаје. У песми „Када је драга на далеко“, један војно жали што му је драга толико далеко да док стигне до ње иструле му и јаглук и понуде. Други пак војно, Јово капетан, певач овога не оставља безименим, одговара да кад му „на ум падне драга“ он не гледа

„тавијој ноћи доба“, нити његов коњиц гледа „мутној води брода“: „Путем идеји, за њим праха нема; воду газим, за њим брчка нема!“

У песми „Јад јадује лијепа дјевојка“ од девојачког јада вије се гора кестенова. Шта рећи о љубави и поштовању према старом членiku дома, исказаним у једној краљичкој песми тако што кад старица иде у цркву, „жубори ми брађа, као жуборика“, а кад се из цркве враћа „мирише му душа, као ран босиљак“.

По утврђеним стајаћим „бисеријама“, посебно су занимљиве сватовске песме. Снаха подсећа народног песника на питому ружину, на сунце и месец док је девери предају сватовима; она се као „златна жица од ведра неба“ заједно са барјактару око барјака. Снаха озирају нови дом, „огрије б'јеле дворе“ тако што у кућу уноси „сунце у коши“, а „у њедрима јаснога мјесеца“ или, зависно од обредне симболике: „сунце у недари“ и „месец у десном рукаву“. Кад су сватови близу куће, дуга и прелепа словенска антитеза, у којој се помињу, поред сунца и месеца, и „саја међу терзијама“, и „злато међу златарима“, и „берђев међу везиљама“, и „јабука од сувога злата“, и „два камена драга“ – изванредан опис који се завршава са два девера, или очима будуће снаже, јер девери су управо то по народној песми, разрешава се новим описом, директним описом невесте:

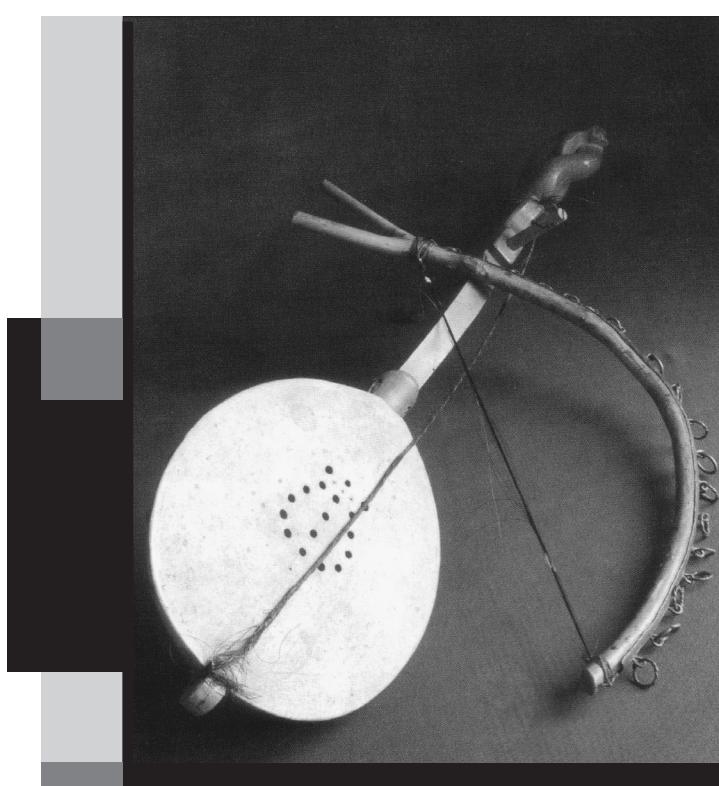
Нег' је снаха међу њеверима;
колико је дивна и лијепа,
чело јој је висока планина.

Многи бисерни стихови сватовских песама стекли су статус изреке: „Снаха моја, од злата јабуко!“, „Мој ќевере, од злата прстене!“.

На крају, добро је што је проф. Шекара у антологију унео и песме које су настале и певале се у варошици. Тако на њиховом примеру уочавамо колико је велика повезаност народног певања у срединама у којима је чаршија чинила и одређивала душу народну. Постаје небитно је ли то песма о Софки, о првом севдаху као рани по срдачном, или о Толијама, да приодам овој антологији још једну песму, који је измислио пречагу, такмак, да момци не би завиривали у амам да се купају прелепе девојке. Мука којом Толијама мучи момке јесте у томе што такмак функционише не по законима механике, већ по љубавним законима: „Када ги погурнеш, сами се отварај! – Толиј бре, амамцијо бре!“.

Антологија проф. Луке Шекаре *Og бисера трана*, прва наша антологија народне љубавне лирике, у најкраћем, јесте песма над песмама српског народа.

Миодраг МАТИЦКИ

НОВА ОСВЕЋЉАВАЊА У КЊИЗИ „РЕЧ / РИЈЕЧ“ ВЕЛИЗАРА БОШКОВИЋА

Оклеветана и „Крвава бајка“

*Аутор се задржава
или на тојединим
књигама, или на
 неким сејменим
дела, или на делу
у целини, увек
с јуном пажњом и
озбиљношћу
залаžeћи у сушијину
одабране теме*

Бељазар Бошковић (1930) објавио је до сада петнаест књига, којима се опробао, и доказао, као приповедач, романсијер, писац за децу, есејист, саговорник са угледним писцима, хроничар времена садашњег и прошлог. У романима *Жит и Зајаш* једосно жабу показао је изузетну стваралачку смелост да под лупу своје опсервације стави осетљиве теме са деликатним политичким примесама и да их елегантним

малне природе јер је у питању јединствени књижевни језик, „исте лингвистичке основе и чврсто утемељене историје“.

У овој књизи је, dakle, *реч/ријеч* о Десанци Максимовић (у три текста), Душану Буровићу, Радовану Зоговићу, Душану Костићу (два текста), Владу Стругару, др Сави Пенчићу, Миливоју Југину, Раду Николићу, Бранку Јовановићу, Божидару Марковићу, Миловану Данојлићу и Ранку Јоловићу. Бошковић се задржава или на појединим књигама, или на неким сегментима дела, или на делу у целини, увек с пуном пажњом и озбиљношћу залаžeћи у суштину одабране теме. Писани неконвенционалним језиком, гликром реченицом, питком метафором, огледи и есеји овога писца заправо су својеврсна белетристика – мале приче о ономе што му је под пегом; сваки запис је наративни есеј или есејизован проза, подједнако пријемчив и за књижевног проучаваоца и за онога коме књижевност није предмет непосредног интересовања. Већина ових текстова већ је, и пре књиге, прошла кроз извесну званичну проверу, било публикована у књижевној периодици, било на разним књижевним и научним скуповима, у виду саопштења.

Чини се да бисмо се овом приликом могли задржати на двама текстовима којима Бошковић осветљава нешто мало познате детаље о добро поznатим писцима.

У тексту *Оспоравајући Десанку Максимовић* Бошковић каже да је ова песникиња, као мало који писац у историји наше литературе, доживела неподељена признања и читалаца и критичке, али да је имала и неистомишљеника, па чак и противника, који су у различним приликама имали непријатне речи о њеном песништву. Најпре помиње Милутину Деврњу који је године 1939. оштро реаговао на Десанкину песму *Будућим војницима*, оптуживши песникињу за дефетизам, за омажовавање жртвовања у борби за слободу, што је Десанку нарочито заболело. Њему се учинило, говорила је, „као да хоћу да деморализам народ, да се не брани. А ја то не бих могла ни у помућеној свести“. Затим наилазимо на имена Николе Шопа, Станислава Винавера, Борислава Михаиловића Михи, Радомира Константиновића („Нападао је, једну по једну, њене књиге“, што песникињу „није могло да остави равнодушном“), неких црногорских писаца, све до Мир-

ка Ков

СВЕТ ЈУНАЧКИХ ИДЕАЛА У СРПСКОЈ ЕПСКОЈ ПОЕЗИЈИ

Узвишени етички приципи

Y

оквиру едиције „Студије о Србима“ у издању Завода за уџбенике, Вукове задужбине и Матице српске, изашао је из штампе сјајан превод професора Томислава Бекића књиге чувеног слависте Максимилијана Брауна *Српскохрватска јуначка песма (Das Serbokroatische Heldenlied)*, на 278 страница, која је на немачком оригиналну први пут објављена у Гетингену 1961. године.

Тако је ова драгоценка књига постала доступна ширем кругу стручњака, али и љубитељима фолклора уопште, којима коришћене литературе на немачком језику представљају тему. А Максимилијан Браун је заиста знаљак и с љубављу написао низ студија о српској (српскохрватској) јуначкој поезији, посебно о песмама о Косову, али и о баладама и о муслуманској епци.

Књига која је пред нама састоји се из два дела. У првом се излажу проблеми суштине и форме јуначке песме у виду расправе о поетици епске поезије у најширем смислу речи, у историјском, културном, цивилизацијском и етнопсихолошком контексту. Други део представља синтетички преглед песама и тема, својеврсну примену поетику, унутарњу интерпретацију пажљиво одабраног грађе, мањом из Вукових збирки.

Попут Герхарда Геземана, Максимилијан Браун се бави „јуначким погледом на свет“, агонским саможртвовањем јунака и када изгледа за победу нема, дефинише појам јуначке чести и поноса, чиме је све остало потчињено, запажа да се у новијим песмама снагота не потврђује само јунак већ и народ као целина. Јуначку културу сагледава у три варијете: у оквиру патријархалне културе динарског подручја, у оквиру појма хайдуције, и у оквиру менталитета муслуманских јунака и бегова у Босни и Херцеговини. Наглашава васпитност јуначке по-

езије, карактеристичан међуоднос песме која утиче на животни став и понашање стварних личности које се огледа у песми. У песми види реалистичну, али хиперболисану стварност и заступа поетику „веродостојности“ – рецепцију песме као истинитог догађаја, како још Хекторијан рекао, „брз сумње сваке“. Може се рећи да је својим убедљивим заступањем тезе о „чињеничком извештају“ као почетном исходишту песме доbro и бројно настављаће међу истраживачима историјске подлоге јуначких песама. Треба истаћи паралеле које, при том, даје између историјског језгра и његове објективизације, на грађи песме *Женидба Ђурђа Смедеревца*, на пример, где проучивши дубровачке архиве, прати пут преобликовања чињеница у јуначку песму, промену носиоца догађаја – замену сина Лазара далеко епски познатијим оцем Ђурђем Бранковићем, заодевањем песме у схему о женидби.

Аутору најбоље странице посве-

ћене су подели јунака на типове: позитиван-идеалан јунак/његов „јуначки негатив“, снажан јунак, мудар јунак, иксусан, млад. При чему примери на које се осласа помажу систематизацији, да би у динамичком развоју посматрао померање и замену улога споредних и главних ликова, што ће до посебног изражаваја доћи у другом делу књиге. Тако ће и Браунова начелна расправа о методу идеолошке хиперболизације на плану хероике, која, по њему, не потискује људску природу јунака, или Браунова одређења појма симболичке стилизације, или излагања о функцији тропа, или о целом систему формултивности (он се држи термина „шаблонизација“) – такође бити богато илустрована на нивоу тема и композиционе схеме. Другим речима, баве се суштинским проблемима стварања епске поезије. Постоји, међутим, и једна битна разлика у њиховом приступу, коју је наметнула сама грађа. Максимилијан Браун се бави умногоме идејним подстицајима за стварање епске поезије, „јуначким поимањем живота“, па сајим тим и историјским околностима у којима се живи, „без епског мира“, трудећи се инак да епску идеализацију јунака не припише само певачу из народа, него „и хришћанској и политичкој идеологији новијег времена“.

Истичући превасходно високе етичке принципе на којима почива српска јуначка епика, он на њиховој основи дели свеукупну грађу на групе тема обједињене једном, заједничком основном мишљу. Иде заправо путем уопштавања, да би остварене веће целине разложио на мање. Тако добија пет тематских група, по којима даје и наслове поглављима, а то су: *Победа над опасним противником; Јунак као спасилац у невољи; Верност и неверност; Јуначко државље у невољи и опасностима; Тратнички затлет*. То му омогућије да у групу о победи нађе описаним противником стави паралелне „мотивске ланце“ песама о двобоју, али и о отмици, и то из најразличитијих времена, или, на пример, да у групу

о јунаку као спасиоцу у невољи уврсти песме о Марку и Арапину, али и о Станици Новаку, а да јуначко државље у опасности илуструје песмама о цару Лазару и царици Милици. Супротно дотадашњим класификацијама, овакво разградставање иде у прилог схватању какво је у своје време изнео Владимира Проп – да су све бајке једнотипске и да представљају ланац варијаната. Само што је Максимилијан Браун ланце варијаната јуначке поезије поделио не само по структури, него и по етичко-тематским критеријумима. Веома подстицајна и, мора се рећи, не до краја прелицирана, оваква подела је иницијала, а сигурно ће и подстаћи нове радове о јуначкој епци.

И на крају, да истакнемо једну особину писца и научника Максимилијана Брауна, која је у науци ретка, а то је

таленат разјашњавања најелестивијих појмова, најједноставнијим речима (ту особину имао је, на пример, мој професор Видо Латковић). Илустровано је његовом дефиницијом јуначке песме: „Јуначка песма је приказ јунаког идеала живота и средство да се потпомогне и уобличи форма живота заснована на том идеалу“. Или одређењем за ускока у односу на хайдука: „Кад би хайдук пошао преко границе да се отворено сукоби са Турцима постао би ускок“. Или називом „језички рондо“ за понајвљања у песми *Марко Ђорђе уз рамазан вино*. Или формулатијом „епски маскирана декламација“, за нову народну поезију.

Имао је још једну особину Максимилијана Брауна – способност понирања у тај, такозвани, свет јуначких идеала. Није га величао, само га је разумео, с мирноћом.

Haga МИЛОШЕВИЋ-ЂОРЂЕВИЋ

**Књига чуvenој
немачкој слависије
Максимилијана
Брауна
Српскохрватска
јуначка песма
објављена је
недавно у
одличном преводу
са немачкој на
српски језик
професора
Томислава Бекића**

КАКО НАС ЈЕ ВИДЕО И ОПИСАО АРЧИБАЛД РАЈС

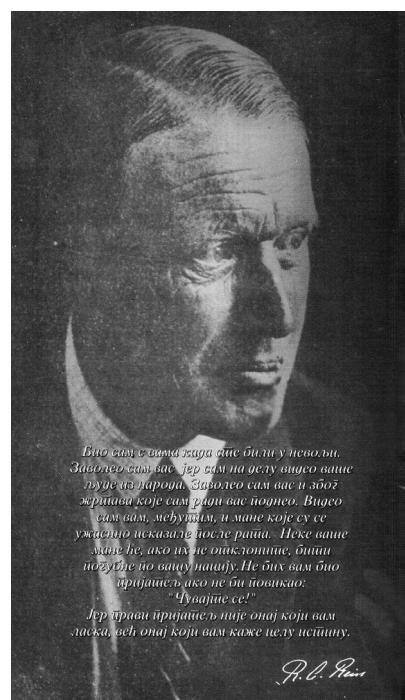
Срби, чувајте се себе

**Природном
бистрином, као
врлином, морали
бисмо имаји
једну од главних
улоа у Европи,
смайрајо је гр
Рајс, а докле су
нас довеле и наше
мане, уверавамо
се и данас**

завршио суморном сликом српске политичке елите. Нису изостали ни пријатељски савети, каки најда да ћемо се дини и успети.

Рајс истиче родољубље и храброст претежног броја српског живља – сељака, антески везаних за земљу, спремних да хране народ и бране отаџбину, али не прећуткује (њима је даје више простора) ни мане наше „интелигенције“, политичара и државника. Сељаци су некад чинили готово стопроцентни састав српске стајаће војске, национално свесне, честите и храбре ратнике за интересе Србије, који су се због њеног сиромаштва борили у својој одећи, у опанцима и са шајкачом. Њих су власти сете само кад треба да плате порез, да гласају или да бране земљу. А ни сада се ништа битније није изменило. Ти сељаци-ратници су „величанствено извршили своју дужност“, истиче Рајс.

Велича Рајс у књизи нашу прошлост, родољубље, храбrost, хайдуцију, понос и бистрину. Природном бистрином као врлином, верује, „морали бисмо имати једну од главних улоа у Европи!“ И верује у нашу религиозност, гостољубље и милосрђе. Наш народ је и у ратним услови-

ма показао много хришћанских врлина, онда када се „на муци познају јунаци“. Није хтео да зна да ни наш поп не верује у Бога: „Попови вам нису били нити јесу црквенi људи, већ ватренi родољуби са свим врлинама и манама вашег народа“, вајка се наша интелектуалац.

Жајживља слика коју је Први светски рат оставио у сећању Срба промакла је овде Рајсу, али не и нашем данашњем историчару, није само родољубље и јунаштво, ни гробље нити крвљу натопљено бојно поље, премда је Србија дала огроман број жртава. Урезан утицавајући српскију војни, нажалост, јесте и јадни призор бежанције, тог бесконачног бекства старадаца, жена и деце, пешачи или колима, повлачење које је Србе одвело у изгнанство преко Албаније.

Наše мане је видео и због њиховог трепења у поратном, мирнодопском периоду. Не-

Рајсово срце на Кајмакчалану

Др Рудолф Арчибалд Рајс (1876–1929), криминолог, професор Универзитета у Лозани, аутор многих уџбеника из криминологије, светску репутацију стекао је као ментор великог броја полицијских инспектора широм Европе.

У јесен 1914, на позив српске владе, дошао је да истражи злочине које је начинила аустроугарска војска у Подрињу, а извештај је био поразан од Аустријанце. Вршћи анкету у Мачви упознао је и заволео нашег сељака и војника, и одлучио да остане у Србији. Све време рата овај хуманист провео је као добровољац у српској војсци, радићи као извештач са фронтома. Организовао је и пријем српске деце и избеглица у Швајцарској. Сву имовину потрошио је да школовање српске сирочади и на забрињавање избеглица и инвалида. И био експерт југословенске делегације на Мировној конференцији у Паризу 1919. године.

Умро је у Србији 1929. године. По аманету, његово тело сахрањено је на Топчидерском гробљу, а срце на врху Кајмакчалана, у капели-костурници где почивају кости „српских војника које је неизмерно волео“.

повољнију слику поратне Србије оставили су политичари, страначки прваци и други моћници, они који су своје синове, целе породице и пријатеље држали далеко од фронта и погибије, лажни родољуби, ратни профитери, грабљивци за власт и богатство. Корумпирани су сви: полиција, чиновници, посланици, министри и други високи функционери. Сви су они броји стицали лепе куће и трошили народни новац на скупе проводе, гардеробу, накит и гозбе. То би, сматра он, могло бити „погубно“ по нашу нацију.

Рајс чуде наша ксенофобија, самољубље и ароганција. Зазиремо од других, нарочито од Европе, из које су нам само неволја стизале. И данас смо врло неодлучни како да поставимо према епској традицији. Један део наше интелигенције, углавном она која је пореклом из крајина, осећа традицију као кључ за оријентацију у савременим збивањима. Други део, у име универзалних начела, традицију одбацује, а вероватно је и не осећа.

Има наш народ и других врлина, мимо оних које је запазио Арчибалд Рајс, али, нажалост, и мана, више од регистрованих у књизи *Чујте Срби!* Чујте се себе. Отворено је исказао своје пријатељство, али не прећутује да се жртвова и не може да сакрије нашу неизвестност. Свеједно, као пријатељ има много разумевања за Србе и веру, како каже, „у будућност вашег народа“. Добривоје МЛАДЕНОВИЋ

У ОРГАНИЗАЦИЈИ ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ: ОДЈЕЦИ СА НАУЧНОГ СИМПОЗИЈУМА

Песма као усмене

Усјослављање
концроле над
најмоћнијим медијским
средством штоа времена
– над ейском народном
јесмом, или обрачун
Карађорђев са
великим војводама

П рви српски устанак (1804–1813), односно Српска револуција у целини (1804–1815) одликује се једнако и борбом српскога народа за социјално и национално ослобођење, као и борбом амбициозних и похлепних појединачца за власт и привилегије које из ње произходе. Овом приликом остављам по страни сукоб устаника са дахијама и потоњи рат Срба против отоманске империје. У жижи интересовања јесу последице (посебно моралне) Карађорђевог настојања да успостави властиту апсолутистичку власт у Србији и тежња тзв. великих војвода да буду суверени господари својих интересних области. Природна последица сукоба сучељених, а супротних интереса јесте отворена борба Карађорђа и великих војвода око власти. Временом овај сукоб и његова могућа разрешења постају у очима и понашању учесника не-упоредиво значајнији од рата против Турака. У некојим судбоносним тренуцима, Карађорђе и поједине војводе (посебно тзв. велике) ускраћивали су или одлагали један другоме нужну војну помоћ. Борба

за личну превласт на тадашњим српским просторима била им је битнија од српске победе или пораза у војним операцијама. Важнија од људских живота! Устаници су често гинули више српском кривицом, услед неслоге вођа, неголи турском заслугом и војним премоћи

слугом и војном премоњи.

Борба око власти и за власт у епској усменој хроничарској народној песми није оставила лако препознатљив траг. Међутим, она свакојако јесте обележила устанички еп! Пада у очи како Вишњићеве устаничке песме у Вуковом запису – безрезервно величају Карађорђа, не помињући речју Вождове сукобе са великим војводама. Те епске народне хроничарске песме славе једнако и Карађорђеве присталице, макар биле мање значајне, а свесно прећуткују осведочене и моћне противнике. Певање Филипа Вишњића о устанку јесте очиједно пошт концептом Вожда и његове особене цензуре. Знајући добро да је епска народна усмена хроничарска песма у посебним околностима и врстама ратних новина и пропаганду матерijал, сјајно средstво за слање једносмерних, жељених идеолошко-политичких и исеугоинформационтичких порука – Карађорђе и тај како води рачуна о самој садржини песама. Једнако, чини се, брине о стилизацији прикриених порука, оних које се народу „ненаметљиво“ песмом упућују. Будући да народ епску усмену народну песму дожиљава као реч истиниту „без сумње сваке“, неспорно памћења достојну – успостављање надзора над усменим народним новинама значи једновремено овладавање најмоћнијим сувременим медијем. Последица ове Карађорђеве активности огледа се у чињеници да песме из збирке Вука Стефановића Карадића, већином Вишњићеве, опевају, на пример, готово искључиво збињава на просторима на којима је Црни Ђорђије суврени гospодар. Зборе о Шумадији, односно о шумадијским нахијама. Величају шумадијске јунаке, Вождове одане присташе.

Шумадијском облашћу Црни Ђорђије је овладао по започињању устанка. Неприкосновену власт у тим просторијама задобио је благодарећи погибији тројице истакнутих и моћних шумадијских народних вођа. Октобра 1805. године, услед неспоразума, настрадао је кнез смедеревске нахије Љуша Вулићевић. Средином јула 1806. године „на Дугим Њивама код воде Петковца у селу Крњићу“, у близини Шапца, погинуо је Јанко Катић, кнез београдске нахије, а у јуришу на Београд, у ноћи 30. новембра 1806. године, смртно је рањен Васа Чарапић, кнез грочанске нахије.

Смрт тријице знаменитих шумадијских оборкнезова омогућила је Карађорђу да завлада Шумадијом. Изузетак је представљала рудничка нахија. Њом је господарио Милан Обреновић. У пре-осталим шумадијским нахијама Карађорђе је именовао војводе из круга оданих људи, који су потврдили храброст и на бојном пољу. Новоименоване војводе већином су потицале из породица скромног угледа, често чак и непознатих на ширим просторима. Такве војводе, будући да их до наименовања није ни знао, народ је, по правилу, нерадо гледао и мучно прихватао. За разлику од народа, новопроизведене војводе народ-на песма је величала „по политичком задатку“. Уистину је смешно видети колико мало епска устаничка песма пева о великим војводама: Миленку Стојковићу (касније и Петру Добрњцу), Милану Обреновићу. Нешто је песми наизглед омиљенији и у њој спомињани велики војвода Јаков Ненадовић. Међутим, управо његово спомињање у песми *Бој на Чокешини* одлично указује на начин Карађорђевог обрачуна са великим војводама. Два врана гаврана, вечни весници зле коби у народним епским песмама, обавештавају супругу кнеза Крсмана Вучића како се трагично завршио бој код цркве Чокешине. Претходнога дана видели су малобројну војску Јакова Не-

надовића, односно Јакова Ваљевца. Са-
мо три стотине момака. Код Чокешине
се Јаков сусрео са четом Ђурчије харам-
баше. Након поздрава и саслушаних про-
вих обавештења, Ђурчија одбија да се
код Чокешине супротстави Турицима.
Сматра да Јаков није прикупио доволно
људи и да се шест стотина момака коли-
ко заједно имају Јаков и он – излажу си-
гурној погибији. Одлучује да се са боји-
шта повуче са својим људима. На заниз-
мљив и леп поетски начин исказиваће
Ђурчија свест о властитој кратковеко-
сти. Ђурчијине речи искористиће Јаков
Ненадовић за ватрени родољубиви го-

Такада је за ватрени редову општи-
вор у коме ће отпирти Ђурчију у најве-
ћој могућој мери. Назваће га и „прижи-
бом“. Оптужиће издају. Ђурчијина изда-
ја у контексту претходно обављеног
причешћа малене српске војске споми-
ње на кобни одлазак Вука Бранковића
са Косова. Међутим, пажљиво испитива-
ње песме упозорава нас да је епизода
са Ђурчијом реторска варка. Циљ та
варке јесте да истакне управо издају ко-
ју током боја чини велики војвода Јаков
Ненадовић. Прецизни опис гавранова
зауставља пажњу читалаца на послед-
њим тренуцима херојске одбране цркве
Чокешине. Погинула су два брата Неди-
ћа. Погинуо је Дамњан Кutiшанац. Поги-
нуо је Дамњановић Панто. Три стоти-
не Срба, сви који су били у пратњи Јако-
вом Ненадовића, изгинули су! Погинуло
је и пет стотина Турака. Погибија Срба
догодила се, наглашавају гавранови, на
Лазареву суботу, уочи Цвети, осам дана
пре Ускрса. Дуг спор увод (у свршетак
песме) коме је једини циљ да максимал-
но истакну завршну слику:

Чича Јаков на ноги утече
Странпутице путем пријекијем...

њају стихови који сведоче о Јаковљеву бекству са бојишта, а након звука стихова остаје оптичко дејство завршне слике: три стотине изгинулих Срба, изгинулих у маниру косовских јунака „ће брат брата издати не шћеде“, а Чича-Јаков, кнез Лазар са Чокешине, бежи са главом на раменима оптужујући другог за издају. Неспорно је да Ђурчија, један од Карађорђевих миљеника, није у песми приказан у лепом светлу. Бојати се, међутим, да је Јаков Ненадовић представљен у много горем. Напуштајући будуће разбојиште, Ђурчија је замерио Јакову за неозбиљан приступ слуђеном боју. Јаков га ружно ружи, а касније, у часу кад је бити или не бити – сам горе поступа. Све је то песма изрекла без очигледне оптужбе. Стиче се чак утисак при површинском читању песме како Јакова нико не оптужује. За епску песму он је само стари, за бој неспособни, борбі невични – Чича-Јаков. Устаници су песмом обавештени у кога вођу не треба имати војног уздања. Више истину није потребно!

Будући сучелјени Карађорђу, често и оштро сукобљени с њим, велике војводе јесу биле личности које није ваљало помињати у „устаничким вестима“ – песмама – народу намењеним. Дакако, још непожељније је било опевати њихове војне успехе у Устанку. Филип Вишњић и други певачи који су певали о Устанку, а чије су песме захваљујући сувременом записивању сачуване – не опевају догађаје и јунаке у областима које се налазе у власти обласних господара, тзв. великих војвода. Не помињу се ратна догађања у источној и југоисточној Србији, па добром делом ни у западној Србији. Не помињу се ни водећи устанички јунаци са тих простора. Хајдук Вељко, примерице, мало је знан епској устаничкој народној усменој песми. Упамтила га је лирска народна песма, и то понајвише захваљујући љубавним подвизима. (Међутим, лирска народна песма, иако ради певана – политички јесте мало битна.)

О КОНЦЕПТУ СРПСКЕ ДРЖАВЕ И ЛИКУ ЊЕНОГ БУДУЋЕГ ВОЖДА У „ТРАГЕДИЈИ СРПСКОГА **Шумадију сву је осветлио...**

*Мало њознайје чињенице
о настанику овој
њознайтој Сарајлијиној
дела за које је
њодсницијај добио
од Њетоша*

У овом свом последњем поетском делу, у форми трагедије, написаном пред саму смрт (30. 12. 1847), које је посветио „простом Караборђевом војнику Узун Мирку Апостоловићу“, Сима је приказао последње две године живота и рада вожда Караборђа (1816, 1817) и његову наслину и страшну смрт у Радовањском лугу (13. јула 1817). Дело је написао на подстицај свога некадашњег ученика, потом владара и владике Петра Другог Петровића Његоша.

Песник је створио свој посебан „тештар страве и ужаса“, међутим, он га није измислио, није морао да измишља, он је, како Вук каже, „само на хартију свое“ оно што се стварно одигравало или одиграти могло. Сима није морао да измишља сечење глава, скалпирање, „дерана главе“ Карађорђева и пуњење образине. Ни људе натакнуте на кочеве, ни њихове лобање на моткама, јер је пролазио кроз шпалире натакнутих Срба на мотке и коле. И сам је био окован у ланце и бачен у турски казмат. Због својих уставобраништвских идеја, борбе за правду и живот достојанчовека, морао је да бежи. Бежао је од својих Срба (обреновићеваца) у Београдску тврђаву код везира-Турчина – да га његови Срби не убију! Бежао је од Турака Србима, од Турака и Срба у Румунији. Из Русије и Аустријског царства у Црну Гору. Побегао је и од Његоша, у Србију.

Милутиновић је имао пријатеље да упозна устројства великих и мањих држава у Европе. Његова путовања су му помогла да боље сагледа стање у Србији и да, макар у својим песничким делима, изнесе своје визије власти, визије будуће Србије, и визију вожда. Изгледа да се 1845. и 1846. „зavrшио прелом у песничком уставобраништвском животу“. Разочарао се у поредак за који се борио. Владан Недић наводи „... написао је тада преко целог једног ишара ног табака најстрашније речи о свомом стању: 'удављена је у мени даровита тош'“. У његовим рукописима налази се незавршен рад „Моја идеја уставава села, суда, владе и државе“. Писао је о честитости Скендербеговој и његовим судовима где одлучује цео народ. Био је то критички став према уставобраништвима.

Милутиновић је на сложен драматички начин приказао Милошеву заслугу и организацију Карадžорђевог уби

Иако је био истакнути уставобрани-
тељ, он је већ у Видину „назирао сен-
ке“. Осетивши да многим вођама борба

за устав значи борбу за богатство, горвироје јасно како би Симић и Гара-шанин волели целу Србију стопити у једну златицу, да би је после метнули у кесу. Владан Недић у својој дисертацији о Милутиновићевом книжевном делу анализира Милошеву владавину и каже: „Буне против Милошеве самовоље потресале су тада Србију сваког пролећа. Ђакова буна угушена је 1825. Чарапићева 1826. Коловоће у овој по следњој буни биле су свирепо кажњене: смрћу и излагањем на точку или од сецањем руку и језика. Двојица преживелих, излечивши се од рана, стигли су просећи чак до Беча, где су их приказани као страшну слику варварства“¹. То 1826. Симе је био и Лайтвуд, чистар

да је Милош сазнао да се Карађорђе вратио и да га ческа у Радовањском лугу започела је хајка. Милош је одмах отишао код везира Марашића, да га обавести и наговори на убијање вожда. Београдски везир је нашао решење:

Марашића: „Наше главе све се замјењују

Једном главом царскога душмана,
Све л'о длаци а над 'паклом висе,
Сад 'и српског народаузбона,
ГЊев је царски како и божески!
По народу ја ћу посјећ' српска,
У бешици мушкио не штепеши.

Но га буне у њем' већ не буде!!...!"
Милош: (покушава да изнуди наређење за убиство)

Сам промисли, пак на једно смисли,
Те ми реци, сједећем на ватри,

*Ја да лејшим, да све њреду њредим,
Да смандрљам Карађорђу ћлаву,*

Милош је сазвао Совјет и објаснио му да је Марашић наредио убиство војводе. Совјет доноси коначну одлуку, која гласи:

„Ето пут му на четири стране
Натраг један, други наприједа

Трећи му је у гору и воду,
А четврти с главом брез обзира,
Јер ни час му ми не јемствујемо

Јер ни час му ми не јемствујемо
Ни за главу, а то ли за славу!...!”
После везирог наређења и одлу-

Совјета, Милош је покренуо механизам за ликвидацију Карађорђа. Милутиновић је добро познавао „редослед потеза“ па их је верно описао. Требало је највише поуздане извршиоце злочина, наговорити их и подмитити.

„Најближе су све душмани нама,

ПОСВЕЋЕНОГ ПРВОМ СРПСКОМ УСТАНКУ

НОВИНЕ

Епској устаничкој песми непознат је јунац са Чегра Стеван Синђелић итд.

Сукоб Карађорђа и обласних господара око власти у устаничкој Србији није драга тема ни историчарима. Дубоко свесни у којој мери сукоб штети свеукупном угледу и величини Устанка, многи међу њима су се трудали да преко ових сукоба пређу са што мање речи, односно да им у што већој мери умњају значај. Нажалост, борба око власти уочљива је од самога почетка. Очигледија је 1806. године, а посебно се заштитрава 1809. Наглашено је да су током 1805. и 1806. погинуле три гласовите и мноне војводе, односно три нахијске кнеза (Ђушија Вуљевић, Јанко Катић и Васа Чаранић). Њихове нахије (смедеревску, београдску и грочанску) Карађорђе је ставио под своју управу. Крајем 1806. године, и то је искакнуто, он има управу над читавом Шумадијом, изузевши рудничку нахију. Остатак устаничке Србије у власти је тројице великих војвода. Најмоћнији међу њима Јаков Ненадовић гospодари ваљевском, шабачкој, ужиčkoj и соколском нахијама. Милан Обреновић је управник рудничке нахије, али у његовој власти у једном тренутку јесу и пожешка и ужиčka нахија. Миленко Стојковић под собом има пожаревачку и нутријску нахију. Тачније, на простору између Мораве, Дунава, Тимока и Ниша суверено господаре Миленко Стојковић и Петар Добрњац. Ратна срећа је прво окренула леђа најмоћнијем међу великим војводама – Јакову Ненадовићу. Његове трупе 1806. године попуштају под притиском Башњака трпећи велике губитке у људству. Карађорђе оклевала са слањем војне помоћи, како би се ситуација крајње драматизовала. У тренутку када се чини да је све изгубљено, Карађорђе притиче са војском у помоћ и успешно зауставља прород Башњака. Ненадовићев пораз, односно Вождову потоњу победу главом је непотребно платило мноштво устаника. Од тога

тренутка Црни Ђорђије се понаша и као господар западне Србије, невише само Шумадије. Лични војни неуспех, здружен са Карађорђевим војним успехом, учнији је да Милан Обреновић изгуби управу над ужиčkom нахијом. Јаков Ненадовић остаје војвода и господар ваљевске нахије, у којој су Ненадовићи били оборкезови и у турско време.

Озбиљнији проблем Карађорђу је представљала источна Србија у којој су Миленко Стојковић и Петар Добрњац. Миленко Стојковић прихватио је формалну надвласт Карађорђа и Сената. Желје да у одређеној мери умрти и Карађорђа, Рујица не враћа Родофиникина (који се Карађорђу смртно замерио) већ тражи погодну замену.

У том смислу значајну потпору имали су уличности рускога ислађаника у Влашкој, па потом у Србији, Родофиникина. Родофиникин се (од августа 1807. године када је стигао у Србију) трудио да Карађорђу остави одређено управу над војском, али је, зауврат, преузео у властите руке готово комплетну грађанску власт. Припремио је и устав који битно ограничава Карађорђеву врховну власт, разлучујући војну од грађанске управе.

Војни порази током 1809. године омогућију Карађорђу и његовим присталицима да главни део кривице примију Русима. Уплашен, Родофиникин бежи из Србије, као и Петар Добрњац. Миленко Стојковић, разашавши се потпуно са Карађорђем, ипак остаје у Србији. Карађорђе се осланя на војводе Младена Миловановића и Милоја Петровића, који, посебно војвода Младен, нису у народу омиљени. Међутим, опозиција постаје све гласнија и сложнија. Верујући како му главна опасност прети из источне Србије, а имајући у виду како је Петар Добрњац и Миленко Стојковић сломио – Карађорђе се радовао. Међутим, скupština војвода 1810. године показује да се Вожд подраздава пре времена. Показало се да изнова снаже углед и моћ војводе Јакова Ненадовића у западној Србији. Ненадовићева струја односи победу на скupštini, а војводе Милоје Петровић и

Младен Миловановић губе положаје. Под политичким притиском Русије, која сматра да српске страначке свађе наносе неизмерну штету не само српским већ и руским интересима – сукоби између Карађорђа војвода се делимично смирују. Чини се да је пронађен некакав заједнички језик. У земљу се враћа Петар Добрњац. Миленко Стојковић прихватио је формалну надвласт Карађорђа и Сената. Желје да у одређеној мери умрти и Карађорђа, Рујица не враћа Родофиникина (који се Карађорђу смртно замерио) већ тражи погодну замену.

Борба за власт, међутим, и надаље остаје главни проблем „револуције која тече“. Велике војводе Петар Добрњац, Миленко Стојковић, Јаков Ненадовић не разилазе се. Њима се придружује и дотадашњи Вождов ослонац, руднички војвода Милан Обреновић. Карађорђе, изнова, као током 1805. и 1806. има среће. Војвода Милан Обреновић умире крајем 1810. године. Црни Ђорђије долази на помисао како је доспео тренутак да потпуно субзије власт војвода. То чини тако што практично укида до тада мобиј Савет. Идеја му се састојала у следећем: Савету се у полазишту одузима важна судска власт и преноси се на Врховни суд који би се на истој скupštini основао. Савету би остали на располагању само административни послови, који би се даље разбили на појединачне делове. На чelu сваког појединачног сектора стајао би један попечитељ. Попечитељ (функција налик на министре, секретаре) не би бирила нахије, односно народ, већ би их постављао сам Вожд. Карађорђе је замислио да се у Попечитељству нађу и велике војводе, дакако, њему подређене. Међутим, од Карађорђеве надређености много је значајнија чињеница да би војводе имале само неке делиће грађанске власти, или би једновремено биле лишене војне моћи. Смрћу Милана Обреновића опозиција је изгубила снагу. Петар Добрњац и Миленко Стојковић су отишли из Србије, а Јаков Ненадовић је прихватио понуђено место у Попечитељству.

Настојећи да уништи војну моћ великих војвода, Карађорђе је у државном преуређењу 1811. године настојао да именује што више малих војвода у оквиру

имајући једне исте нахије. У стратешки значајној пожаревачкој нахији било их је, примериће, седам. Инфлација војводских звања условила је да на место војвода буду бирane личности скромних војних заслуга, слабог ауторитета у народу. Заједничко им је било што су добијене титуле дуговали Вождову најлошти. У том смислу, и те како је право имао Вук Караџић велећи да је ова војна реорганизација Србије и устаничке војске – битно смањија ћену борбену спремност, борбени дух.

Сви услови за пораз Карађорђеве Србије 1813. године створени су 1811. године, благодарећи српској неслози и жудњи појединачи да влашћу.

Борба око власти и за власт, контрола усменог народног певања као особеног народног медија, извора разноврсних обавештења и идеја – императивно условљава појаву и обликовање одређеног типа људи. Одликују се дволичношћу, чак и вишесиношћу. Поседују особени политички изглед. Док су у стапидују политичког успона, прилагођавају се већима дневнopolитичким условима. Доспеју ли, стицјем околности, у епску хроничарску народну песму, добијају, у зависности од квалитета тренутних односа са врховном власти, одговарајући простор у епској информацији. Епски лик устаничког воја и угледника јесте, дакле, у сагласју са односном (добрим или лошим) врховне власти према тим личностима. Добар однос подразумева одговарајућу епску информацију у тзв. народној хроничарској епској песми; лоши однос, пак, узрокује или неповољно припомињање одређених личности или ипак одаје одређено признање и потврђује особени углед, користи ономе што би се данас назвало „особени политички маркетинг“.

О изгледу приватнога „ја“ јавних личности, устаничког воја и војвода у нашем случају – сведочи народна анегдота. У народном информативном животу је она има улогу и значај који данас, на пример, има тзв. жута штампа. Она на особен начин десакализује епски и митски садржај, носећи собом и специфично кич-дожиљавање историје и мита. Анегдота ће, а не хроничарска епска песма, запамтити да је Карађорђе убијен из „мале пушке“ (пиштола) оца (или очуха), наредио да му се обеси брат, а да је мајци набио на главу кошницу с пчелама. Епска народна песма будући да јесте у полазишту део особене народне историје, „историјска и политичка истина“ народу намењена – и те како води рачуна шта прећуткује, а шта покставља у први план.

Песме Филипа Вишњића о Карађорђевом устанку садрже у сажетом облику основне одлике националног, политичког и просветног програма Карађорђеве Србије, али и основне одредбе јавног и кривичног права, као и ратног права. То је тема за другачију студију.

Ненад ЉУБИНКОВИЋ

ГОСПОДАРИ И ВОЖДА КАРАЂОРЂА" СИМЕ МИЛУТИНОВИЋА САРАЈЛИЈЕ

А најдаље прави пријатељи,
Сами слаби, јер смо разорени,
Како досле нигде никто није!...?
Тури нештио, а Нијеми свештио,
Сагријеше ог нашећа Српству,
Дивно чудо, како Срба траје!!!"
Пошто га није убедио објашњавајући му „општу ситуацију“, наставља:
„Сад' истопрв ево т' разгонетке:
Виш, Вујица, ову моју сабљу,
Везир ми је само припасао,
Ал' да њом' ја теб' одсјечем главу,
Ако не би тије Карађорђу
Одсјекао брже и радосно.“
Лисовић, дојде:
Не шали се и не оклијавај,
Са крвником поступит крвнички,
Издајника убит' издајнички,
И хадјука, па и бунтовника,
Јер пропадаш ти и куба твоја,
Ни пиле ти останути неће,
А твој опет' погинуће побро.
Смрт сад' њега пролишић не може.“
Као последње средство убеђивања служи Милошево писмо Вујици, које је послало по Лисовићу. Вујица чита прво себи, па онда и Новаковићу, који треба да одсече вожду главу.

Вујица: „.....
Ту ништ' нејма до самдруга Ђорђа,
Серб-издајца и руског презренца!....!!“

Ил' ће твоја најпре
с' одсјеч' глава...
Цар ће после бити
милостив Српству,
Што до сада још није
никада,
И та милост биће
постојана,
Зато, Србе, ништ' се не
омишија...“

Ово убеђивање завршава се најнижом понудом: да ће Новаковић, пошто одсече Карађорђу главу, припасти све драгоцености из вождовога оца.

Вујица: (Новаковићу)

„Прва ј' хвала и накнада

твоја

Што при њему нађеш у

ћемеру,

А све друго јесте брига

моја.“

После злочина прво износи вождову главу, затим из колибе износи и Карађорђево тело, само у кошуљи.

На самом крају трагедије

Милутиновић нам је понудио

своје виђење вожда будуће Србије. Ве-
роватно да ни у једном драмском делу

светске драматургије, мртвог вожда, ра-
шичен на три стране света: са телом у

Радовањском лугу, лобањом у Београду,

а образом у Цариграду – какав је

био наш вожд Карађорђе, није износио

свој предлог о будућем вожду једне земље. Међутим, наш песник је веровао

да баш мртви вожд, коме су у том тре-
нутку донели главу да је сахране са телом,

треба да то учини. У овој сцени

вожд ваксыне у виду велике неприродне

божанске светlosti, и сада сав це-
ловит, у натприродној величини, као

што су појављивали библијски про-
роци – искаче свој суд о будућем вож-
ду, његовом переклу, високом мора-
лу, честитости, непоткупљивости и

патриотизму.

Паштрмац, који је доживео тај чудесни сусрет са Карађорђем, приликом спајања главе са телом, препри-
чава кнезу Милошу.

Паштрмац: „Пак ти онда, мој го-
сподар-кнезе,

У ста дубке мртви Карађорђе,

Већи с' чини од највећег раста,

Ал' још сјану он кајарко сунце,

Ној је у дан истиц претшвири,

Шумадију сву је освјетлио,

у траву се ми заврјет' шамско,

Ал' смо у прах сви се попретали,

На кроз прсте стасмо га зирити,
На њ' ко миши из трица вирити,
Ал' његово тек' се смеши лице,
Пак му чумо цични глас и пјесму:

„Свемојући на свему ти хвали!

Још твојета почуј мученика!!

</

Летопис Вукове задужбине (69)

Петак, 17. децембар 2004.

Задужбина Николе Станића доделила је и ове године стипендије најбољим студентима Медицинског и Пољопривредног факултета Универзитета у Београду.

Петак, 17. децембар 2004.

Задужбина Јакова Џанчића је доделила је песнику Милошу Тешићу и проф. др Сави Бабићу награде за животно дело. Тешић је награђен за песничке збирке тематски везане за Велику сеобу Срба и северно расејање, док је Бабић добио награду за изванредне и многојуброе преводе мађарске књижевности на српски језик.

Среда, 22. децембар 2004.

У Српској академији наука и уметности отворена је изложба, на тему *Први српски устанак и обнова српске државе*. Изложено је око 300 експоната, међу којима су униформе, оружје и заставе устаника.

Четвртак, 23. децембар 2004.

Задужбина Доситеј Обрадовић организовала је Свечану академију у Атријуму Народног музеја у Београду поводом 265 година од рођења Доситеја Обрадовића и 200 година од Првог српског устанка.

Субота, 25. децембар 2004.

Збирка са 365 пословица, као и неколико кратких прича, Вука Стефановића Карадића појавила се у књижарама. Вук је пожелео још 1833. године да штампа књигу у којој ће се наћи за сваки дан у години по једна народна пословица. Књига у тврдом повезу украшена је цртежима академског стручњака за декоративно сликарство мр. Босиљке Кићевак. Књигу је објавила издавачка кућа *Mope*.

Понедељак, 27. децембар 2004.

Скупштина општине Чачак и Дом културе Чачак, под покровitelством Министарства за дијаспору Владе Републике Србије, организовали су свечаноје на тему *Матица и дијаспора*.

Среда, 29. децембар 2004.

Традиционални, 25. по реду *Вишњићеви дани*, које организује Културнообразовни центар у Шиду, одржани су 22. и 23. децембра 2004. године. Ова манифестација је била посвећена Филипу Вишњићу.

Четвртак, 30. децембар 2004.

Културно-просветна заједница Србије доделила је, 41. пут, *Вуковој најраду*

појединцима и установама за изузетан допринос развоју културе у Републици Србији и свесрпском културном простору.

Четвртак, 30. децембар 2004.

Огранак Вукове задужбине у Нишу представио је књигу - *Историје приче о краљевима српској средњег века*, аутора мр. Миленке Митић. Том приликом, најављен је и *Зборник радова* којим ће се нишки огранак Вукове задужбине представити на предстојећим *Вуковим данима* у Тршићу.

Понедељак, 3. јануар 2005.

Фонд *Арс Лонга* за очување лепих уметности установио је награду *Димићије Митићиновић*. Ово признање, ново у нашем културном животу, додељиваће се за најбоља уметничка остварења у протеклој години, односно за *изузетан допринос српској култури и очувању лепих уметности*.

Понедељак, 3. јануар 2005.

Српска академија наука и уметности и Народна и Универзитетска библиотека „Иво Андрић“ у Приштини објавиле су препрезентативну монографију *Басара* - књигу о угледном вајару и члану САНУ Светомирлу Арсићу Басари. Аутор монографије је Срђан Марковић.

Среда, 5. јануар 2005.

У Галерији Народног музеја у Ваљеву отворена је изложба *Солунски фронти у објективу ратног сликарса и фотографа Драгољуба Пајловића*. Изложено је више од 80 фотографија, слика и осталих докумената овог академског ратног сликара.

Уторак, 11. јануар 2005.

На свечаној прослави *Дана Библиотеке Југа* додељене су награде најбољем библиотекару, издавачу, књижару и књиговесцу у 2004. године. У програму је учествовао Камерни хор Богословског факултета.

Среда, 12. јануар 2005.

Библиотека Матице српске у Новом Саду приредила је изложбу, са каталогом, поводом 125 година од рођења владиче Николаја Велимировића (1880-1956). Поставка је обухватила стваралаштво владиче Николаја: литературу о његовом животу и раду, писма и говоре, факсимиле и фотографије.

Среда, 12. јануар 2005.

Завод за уџбенике и наставна средства и Народни музеј Србије представили су у Атријуму Народног музеја

изабрана дела Милана Кашанина, о којима су говорили угледни научни радници.

Понедељак, 17. јануар 2005.

Институт за књижевност и уметност објавио је двоброј (122-123) *Књижевне историје*, часописа о науци о књижевности. У тематским блоковима: *Студије, Историја српске књижевне периодике, Истраживања, Књижевни портрети* и *Чланци* објављен је велики број одабраних текстова истакнутих научника.

Уторак, 18. јануар 2005.

У Скупштини града Београда представљена је дуго очекивана монографија под називом *Музеј Николе Тесле 1952-2003*.

Уторак, 25. јануар 2005.

У свечаној сали Скупштине Београда прослављен је 101. рођендан *Политике*, најстарије новинске куће на Балкану, уз учешће многобројних угледних гостију.

Среда, 26. јануар 2005.

У Матици српској одржана је *Светласка беседа* поводом 125-годишњице рођења светог Николаја Велимировића. На свечаности је говорио епископ јегарски Порфирије.

Четвртак, 27. јануар 2005.

У школама је свечано обележена школска слава *Светог Саве*. Тим поводом, Министарство просвете и спорта у Влади Републике Србије у Центру „Сава“ организовало је Светласку академију. Покровитељ свечаности био је Завод за уџбенике и наставна средства.

Четвртак, 27. јануар 2005.

У просторијама Српског културног друштва „Просвјета“ у Загребу одржана је промоција књиге академика Дејана Медаковића *Срби у Задрежу*. Књигу су представили: Велимир Секулић, водитељ Централне библиотеке Срба у Хрватској, Слободан Милеусић, управник Музеја Српске православне цркве, Радован Поповић, новинар и публициста, и Зоран Колунџија, директор и власник Издавачке куће „Прометје“.

Петак, 28. јануар 2005.

У свечаној сали Вукове задужбине представљена је XII књига календара-забавника *Даница 2005*. У програму су учествовали: др Миодраг Матицик, главни и одговорни уредник *Данице 2005*, аутори. Стихове из антологије *Србија на далеко* читao је Иван Јагодић, драмски уметник.

Петак, 28. јануар 2005.

У новој згради Министарства за дијаспору Владе Републике Србије одржано је песничко вече Срба из Румуније, под називом *Црнавски у Темишвару*. Између осталих, учествовали су песници др Славомир Гвозденовић, Борко Илин и Горан Мракић.

Петак, 11. фебруар 2005.

У новој згради Министарства за дијаспору Владе Републике Србије одржано је песничко вече Срба из Румуније, под називом *Црнавски у Темишвару*. Између осталих, учествовали су песници др Славомир Гвозденовић, Борко Илин и Горан Мракић.

Петак, 11. фебруар 2005.

У новој згради Министарства за дијаспору Владе Републике Србије одржано је песничко вече Срба из Румуније, под називом *Црнавски у Темишвару*. Између осталих, учествовали су песници др Славомир Гвозденовић, Борко Илин и Горан Мракић.

Петак, 11. фебруар 2005.

У новој згради Министарства за дијаспору Владе Републике Србије одржано је песничко вече Срба из Румуније, под називом *Црнавски у Темишвару*. Између осталих, учествовали су песници др Славомир Гвозденовић, Борко Илин и Горан Мракић.

Петак, 11. фебруар 2005.

У новој згради Министарства за дијаспору Владе Републике Србије одржано је песничко вече Срба из Румуније, под називом *Црнавски у Темишвару*. Између осталих, учествовали су песници др Славомир Гвозденовић, Борко Илин и Горан Мракић.

Петак, 11. фебруар 2005.

У новој згради Министарства за дијаспору Владе Републике Србије одржано је песничко вече Срба из Румуније, под називом *Црнавски у Темишвару*. Између осталих, учествовали су песници др Славомир Гвозденовић, Борко Илин и Горан Мракић.

Петак, 11. фебруар 2005.

У новој згради Министарства за дијаспору Владе Републике Србије одржано је песничко вече Срба из Румуније, под називом *Црнавски у Темишвару*. Између осталих, учествовали су песници др Славомир Гвозденовић, Борко Илин и Горан Мракић.

Петак, 11. фебруар 2005.

У новој згради Министарства за дијаспору Владе Републике Србије одржано је песничко вече Срба из Румуније, под називом *Црнавски у Темишвару*. Између осталих, учествовали су песници др Славомир Гвозденовић, Борко Илин и Горан Мракић.

Петак, 11. фебруар 2005.

У новој згради Министарства за дијаспору Владе Републике Србије одржано је песничко вече Срба из Румуније, под називом *Црнавски у Темишвару*. Између осталих, учествовали су песници др Славомир Гвозденовић, Борко Илин и Горан Мракић.

Петак, 11. фебруар 2005.

У новој згради Министарства за дијаспору Владе Републике Србије одржано је песничко вече Срба из Румуније, под називом *Црнавски у Темишвару*. Између осталих, учествовали су песници др Славомир Гвозденовић, Борко Илин и Горан Мракић.

Петак, 11. фебруар 2005.

У новој згради Министарства за дијаспору Владе Републике Србије одржано је песничко вече Срба из Румуније, под називом *Црнавски у Темишвару*. Између осталих, учествовали су песници др Славомир Гвозденовић, Борко Илин и Горан Мракић.

Петак, 11. фебруар 2005.

У новој згради Министарства за дијаспору Владе Републике Србије одржано је песничко вече Срба из Румуније, под називом *Црнавски у Темишвару*. Између осталих, учествовали су песници др Славомир Гвозденовић, Борко Илин и Горан Мракић.

Петак, 11. фебруар 2005.

У новој згради Министарства за дијаспору Владе Републике Србије одржано је песничко вече Срба из Румуније, под називом *Црнавски у Темишвару*. Између осталих, учествовали су песници др Славомир Гвозденовић, Борко Илин и Горан Мракић.

Петак, 11. фебруар 2005.

У новој згради Министарства за дијаспору Владе Републике Србије одржано је песничко вече Срба из Румуније, под називом *Црнавски у Темишвару*. Између осталих, учествовали су песници др Славомир Гвозденовић, Борко Илин и Горан Мракић.

Петак, 11. фебруар 2005.

У новој згради Министарства за дијаспору Владе Републике Србије од

*Усврживање
Професор Брана
Димитријевић
пронашао обимну
и драгоцену
архивску трају
из балканских и
Првој светској
рату која тек
штреба да буде
снажно обрађена
и објављена*

УЗ ДОКУМЕНТАРНУ ТЕЛЕВИЗИЈСКУ ЕМИСИЈУ ПОСВЕЋЕНУ
ДРАГОЦЕНОЈ А ЈОШ НЕПОЗНАТОЈ АРХИВСКОЈ ГРАДИ

Свете жртве у поменику за незаборав

одељење при Штабу војводе Мишића. Од 1915. води свој ратни дневник, који је, можда не баш у целини, сачуван. После глоготе, а по опоравку и реорганизацији српске војске, наново добија ађутантску службу, овога пута код команданта Друге армије војводе Степе Степановића. Велики војсковођа беше строг, искрен официр (без длаке на језику), а у дневнику га Степеновић описује као пожбогног. Војвода је знао шта за српског војника значи вљано обављана верска служба. Сам ју је доживљавао, ма колико се уздржаваше при том, и уз појку сузу.

Нешто пре ослобођања Битоља штаб Друге српске армије бива смештен у Драгоманцима (данас Аспалосу), те запис из дневника оца српске ратне хирургије др Михаила Петровића: 22. септембар 1916. На бојишту, кад је врховни командант државе, држави у једној руци крст, у другој јатаган, певајући колико га грло носи: за мном домаћини, за Вождом, мојим кумом! Тај прата није, међутим, непосредни предац потоњег данас мало познатог пуковника Јована Степеновића, о чијем необичном делу говори она прича, већ прата Филип, брат Алексина. А Филипу је Вожд кумовао, наредивши му да се још једном жени, те оста у народу: „Пуче топ, ожеши се поп!“ Вожд је том приликом уз претње, а и потоње шенчулчење, криши црквено правило да се удавац свештеник не сме женити ни једном више, макар и рано обудовел младом и здравом попадијом (из Рипња, по сведочењу Милана Ђ. Милићевића), поступајући већ као прави владар, мада мање понесен најсветијим тековинама Француске револуције, што ће рећи благовременим одвајањем постојеће цркве од још непостојеће државе, понесен у ствари много више прагматичним оним хуманитарним и по тадашње Србе важнијим питањем: зашто да двоје (јоште) младих увену без потомства? По традицији син прете Филип постаће такође прата, именом Сртена Лукић, доцније један од посланика на Светоандрејској скупштини; те је као угледник и сахрањен у порти цркве у Жабарима (код Гопеле), а она је наследница горовићке. Његов син, прата Михајло Поповић, који ће као осведочени српски националиста, у дубоку старости интерниран, умрети у Нежидеру, беше пак, отац Степеновићев.

Традицију свештеничког позива, по свој прилици веома старију, начеће Никола Лукић, син Сртена, определивши се за позив официрски. Историја га памти као оданог ађутанта кнеза а по том краља Милана Обреновића. Једном је владару, заклонивши га својим телом, од хитата атентаторовим спасао живот; доцније је добровољно отишао у изгнанство с њим. Но, живот и дела Јована Степеновића, који највероватније трагом стрица постаде војник, не заостају му по многој чemu.

Према сачуваним документима, Јован Степеновић је робен у селу Ратарима, 1879. године. Војну академију у Београду уписао је и завршио као питомац тридесет и прве класе, а потом службовао у Пожези, Сmederevju, Обилићеву, Крагујевцу... Увек оснивајући какво витешко, коњичко или патротско удрžање у месту где би боравио. Године 1908. штампа књигу *Појадарба знатња за војнике стапалној кадра*, у оквиру које је и букур. Рецензент јој је у то доба пензионисани ќенерал Живојин Мишић, који ће му, затим, постати венчани кум. Уочи балканских ратова, у време „Четничке (комитске) акције“, Степеновић прикупља имена, описе битака и биографије погинулих. По чијем наређењу, уз чију сагласност? Још се не зна. Но, ако јесте, а можда и јесте, то била његова замисао, јасан је подстицај. Као потомак свештеника, увиђао је, за Србе и за њихову веру православну, значај култа мртвих. У оба балканска рата Степеновић је командант посебног митральског одељења, које ће се истићи у убијању недоступне турске Кукуречанске батерије на Алиначким положајима. У српско-аустријском рату 1914., у чину мајора, током јурија бива рањен (у руку) на Милетиној коси; 1915. је на фронту према Бугарима, да би не-где пред само повлачење преко Албаније био прекомандован у ађутантско

дневницима ни на једном месту не помиње српску армијску болницу у Драгоманцима, која му беше, док је још војводин ађутант био, преко пута), а потом у Врховну команду. Сачуване специјалне пропуснице (на српском и на француском језику) сведоче да је путовао не само дуж и из линије фронта, већ и до Атине, у којој тада беху превирања, сукоби између венизелиста, присталица савезника, и ројалиста, присталица централних сила.

Било како било, захваљујући доброј организацији или и исцрпљујућим ратним звијездама, документација је расла. Но, прикупљање, испоставиће се, беше лакши део посла. По свршетку рата Степеновић ће, уместо рада на пројекту, дочекати свакојака лична искушења или и равнодушност институција, укључујући и војску. Године 1919., као једна од жртава пандемије шпанске грознице, умре му супруга. Видосава, рођена Здравковић, учитељица, не мањи патриота. Сачувана је њена песма у стиху у част прославе Св. Саве, школске славе, прве после Косова а у Рашкој. Степеновић је још увек, можда неправедно, учину пуковника; те, с петоро нејаке

пољопривреду у индустрију с успехом преобраћао, донеће Сртенојићу имовину капитала. Свако одраслој својој кћерци обезбедиће пристојај мираз... Крајем двадесетих биће унапређен у чин резервног пуковника. Но, пројекат *Свете жртве* не беше помакнут ни за педаљ. Време цурило, па исцурило; те Сртенојић после свих мольбака, обраћања, апела, упозорења, дејствује сам самит, напослетку. Године 1937. оснива редакцију и покреће часопис *Ратни поменик*, али само и само као привремено решење.

Ратни поменик открива део Сртенојићеве архиве. Уочава се напор да се најдокнади пропуштено, истакне и оно што су урадили други који поштују свете жртве: ту су и спискови изгинулих официра, подофицира, па и војника, разврстани по биткама, појединачне приче, примери чојства и јунаштва, одломци Рајсовог дневника. Па, ипак... ипак... Све и да је деценцију или две потом, спокойно излазио и без прекида, не би се *Ратни поменик* ни приближио оном првобитно замишљеном пројекту Сртенојићевом. Беше још увек нека врста претходнице.

Фебруара 1941. излази по

следњи број *Ратни поменик*.

А после бомбардовања Београда 6. априла 1941. Сртенојић успева да архиву *Светих жртава* спасавајући је пребаци у подрум кћеркине куће у Голсвортијевој (тада Стишкој), испред које је часак пре тога треснула бомба. Мобилисан је, после капитулације Краљевине Југославије одведен у заробљеништво, да би 1942. године са групом оболелих официра био отпуштен у кућу. Но, неизвесност се настављала. Април 1944. савезничко бомбардовање. Последице: неколико околних кућа срушене је са земљом. Препустијући архив њеној судбини, Сртенојић ће, са кћерком и њеном породицом, избеги у Жабаре, и ту дочекати јесен 1944.

И после Другог светског рата, до смрти 1954. године, пензионисани пуковник бивше краљевске војске Јован Сртенојић покушаваће да за то благо остануло заинтересује надлежне, који у ствари нису постојали.

Писао је и генералу Терзићу. Но, одговора ни од њега. Тако ће *Свете жртве* дочекати и „преживети“ још једно бомбардовање, 1999., обмотане прашином, но, смртно нагризане подрумском влагом.

Према сећањима примаријуса др Јубиника Тонића, који памти и савезничко бомбардовање и бежанију, и наставак основног свог школовања у Жабарима, чијом заслугом се склапа ова прича, његов деда по мајци, пуковник Јован Сртенојић, упркос свему, није поступајао барем у нади да све то прикупљено, пренето и донето, и уз божју помоћ сачувано, неће тек тако истрнути, ако већ јесу кости и грешна тела писаних. Разврставао је, требио, уређивао, узвезивао до свог последњег даха; оставивши унку у аманет да, угради ли доврши започето. Што беше немогуће. Жива анестезиолошка пракса, блистава стручна и научна каријера, важни конгреси и много-брожна путовања, све је то унку у другом неком правцу одвлачило. Напослетку, све то не беше за појединца; ни онда а ни данас.

Да ли је то увиђао и Сртенојић? Највероватније јесте, не само по томе што је нудио и дозвао, већ што не беше ни један од планираних оних одељања *Светих жртава* ни почeo. Не остале за њима ни спис, ни доворшена, ни недовршена књига, осим оне огромне а сирове, исписане марљиво од почетка, по армијама, дивизијама, пуковима... *Име, поштом, презиме* свете жртве, већ како по црквеним правилима и за рођене и за умрле беше уписано одвајка.

Брана ДИМИТРИЈЕВИЋ

ЗЕМЉОРАДНИК НАПИСАО
ХРОНИКУ

„Радобуђа“
Душан Љ.
Савић

Издавачи: КПЗ Србије и предузеће
Интерфрито, Београд, српана 486,
Београд, 2004.

Жажу да је Вук Караџић некада
давно, али са пуно права, запи-
сао: „Ако свако уради колико
може – биће дosta!“

То је покушао и, срећом успео у томе,
Душан Љ. Савић, земљорадник из села
Радобуђе код Ариља. Рођен је 1925. и
већ се прочуо 1941. као командир прве
дечије страже, о којој се доста и чуло и
писало, и то са разлогом.

И после Другог светског рата, омлади-
нац и скојевац Душан Љ. Савић сти-
гаја је свуда: на готово све омладинске
радне акције са којима се враћао окићен
ударничким значкама. Стекао је велики
узеља у селу, па је добио повеље и изба-
ган је из председника општине. После
основне школе, стигаја је да заврши и че-
тврдогодишњу средњу лугарску школу
и запосли се као лутар, али је селу и сео-
ским радовима остао веран.

Зна се још да је дosta читао, а први
разговори о писању хронике родног се-
ла започети су 1952. Иницијатор је био
Драгослав Јојић (тада једини са четири
разреда гимназије), па је договорено да
сви пишу и чувају грађу до које добују.
Многи су започели или није одуствao је-
дини Душан Љ. Савић. Упорно, више од
пола века, много је читao, записивао
шта је сматрао потребним и, уз помоћ
неколико пријатеља, пре свих Јована
Радовановића, војног историчара, нови-
нара и публицисте, Дојчиле Радојевића,
Николе Владисављевића и других, успео
да среди хронику коју је понудио КПЗ
Србије, где је добио редни број 266, па
је могла да се појави у јавности.

Рецензент проф. др Петар Ј. Мар-
ковић, Горан Ђорђевић и Јован Радова-
новић прерочили су је за штампу.

А починje као и друге хронике: од
имена села, географског положаја, да
би се прешло на одељак Радобуђа из
давних времена. Ту су пописи становни-
штва, порези и намети, где су сви подаци
датирани и тако представљају мозаик у
укупном делу аутора.

Смењује се подаци о првој школи
(1870) и првој задрузи из 1906, чије је прво
име „Радомир Миловановић“. Радо-
буђа је међу првима у ужичком крају до-
била задругу.

Отварају се драматичне странице
историје села (борбе за ослобођење),
нарочито 1941., када је готово цело село
било на једној страни: уз свога Стевана
Чоловића, трговачког помоћника (ка-
сније народног хероја), човека који је
робију издржавао са највећим именами
револуционарног покрета (са Јосипом
Брозом, Машом Пијадеом, Родољубом
Чолаковићем).

И после рата, Радобуђани су сложно
прионули на посао, школовали се и тако
стекли узеља напредних сељана. Хрони-
ка чува податке о свим школованим љу-
дима из готова свих области живота,
што не садрже многе друге хронике.

Речју, све што се додогодио од значаја
за будућу поколења – налази се између
корица зелене боје, која је однела више
од пола века Савићевог живота, али је
он поносан на свој рад, док су сви чести-
јају на упорности и истрајности. Потвр-
дио је Вукову мисао да свако да колико
може, а Душан Савић је дао највише
Чолаковићем.

Тек ће да се траже њене странице, јер
чува податке, примера ради, о Добрилу
Васиљевић-Смиљанићу, који је Радобуђа
родно село, а пронела је славу плетиља
широм неколико континената! Драго-
чен је и прилог Добрилу Ненадићу о ма-
лини као култој билићу, која се и овде
одјејала. За Радобуђане, и не само за њих,
посебно је драгоцен прилог проф. др
Светислава – Света Петровића: „Радо-
буђа је село вредних, обдарених и спо-
собних људи“.

И тако редом: о свему помало, за сваког понешто. Следи преглед православ-
них верских обичаја са доста описа како
се некада обележаваše ти свети и све-
ти дани. Али, посебну вредност свакако
представљају родослови фамилија,
текстом и графичким изразом, што је

СВЕДОЧЕЊА САВРЕМЕНИКА О СРПСКОМ ВОЖДУ КАРАЂОРЂУ ПЕТРОВИЋУ КАО ПОЛИТИЧАРУ И ДИПЛОМАТИ

У мрежи великих сила

оједине Карађорђеве политичке и дипломатске поступке и изјаве описало је и пренело више његових савременика. Са становишта ве- родостојности, иако су ти садржаји, углавном, непроверљиви ипак су веома карактеристични и сликовити. Ка- рађорђева преговарачка и дипломат- ска делатност најживља је у почетку Устанка. У селу Дрлупе под Космајем, у првој миротворној мисији (24. фебруар), Карађорђе прибегава лукавству. Јавно се залаже за мир, док калуђеру Мати Жабарцу тајно повераје своје неискрене намере: *Ja oħu za неко време вараш гаји и време прవлачиши док летио доје и шума озелени.*

Током преговора у Хасан-пашинији Палани (4. март), Карађорђе дахијама ставља да о знању да о миру нема ни говора, јер *гойог ја ћелам ћробове нашије сербских кнезова, које су гајише исекле, и гойог ви не убијејте мене као и друге кнезове чијо сте исекли, међу нама неће бити мира.* Занимљиво је да Карађорђе свој став образла- же у духу народне мудрости, басном о узвељеном ону и повређеној змији. То указује да се Карађорђев лик у народ- ној причи обликовао по интернацио- налном моделу о мудром и способном државнику и војсковођи (уп. приче о Соломону).

Забринуте развојем догађаја, дахије су по определом турском обичају по- кушале да поткупе Карађорђа. Аганлија му је понудио добру плату, ако остави народ у дахијским рукама. Из- вори су разликују у висини обећаване надокнаде. Према једном, обречено му је *шестсто кеса* (трећина годишњег данка који је пашалук давао), добре куће и баштина у Немачкој, виноград, воденице, све боље него у Тополи. Међутим, Карађорђа није засенила на- града, већ је Аганлији одговорио: *Ja знам да би ви мени дали 500 кеса само да ја идем у Немачку, а босил бы дали Немцима и хиљаду кеса бы би ме Немци вами предали, ше бы ме посекли (J. Ђурић).*

Иказ о Карађорђевом неповерију према турским часним уверавањима, остао је забележен и у једном писму. На позив дахије Мехмед Фочић-аге да уз *шерду* турску веру дође у Београд на мировне преговоре, Карађорђе је поручио: *Ja нисам ни как је мирно било у Београд шаша, а камали сад; нето ако ми дадеш твоју жену и деше у за- лоју и 2 гаји онда бы ја ићи, а војске*

обадве нека у миру пребивају (П. с. у., актса и писма).

На мировне преговоре у Земуну (10. мај), уз посредовање аустријског генерала барона Генеја, Карађорђе је отишао у друштву Проте Матеје, Јанка Катића и свог момка Антонија Пљакића. Иако је био само у својству тумача, у преговорима се највише истакао Јанко Катић. Он је тада на мегдан изазивао и Кучук Алију. Драматичан сусрет Карађорђе је завршио куртоазним речима: *Господине, ојроси-ће на вашем труду и доласку, ал озира ништа нема, и одсаг ћете чути,*

**Карађорђева
политичка
делатност, иако
знана и последно
државојворна,
и тако није
сразмерно
пратила његове
услуге на
бојном пољу**

видети бојева, и збогом (Прота, Ме- моари).

После земунског састанка, Ка- рађорђе није више водио преговоре, већ се све више усредсређује на послове војне организације, завођења дисциплине, набавке ратне опреме. Његово одсуство у важним дипломатским ми- сијама постало је предмет и помало мистичних нагађања, па се веровало да Карађорђе присуствује преговори- ма тајно и прерушен (Л. А. Баталака).

После славне победе на пољу Тича- ру (1810), Карађорђе се састао са тур- ским преговарачима у пратњи Владе- на Миловановића, Симе Марковића, проте Матеје Ненадовић и Павла Поповића. Лошије одевеног од осталих војвода, Турци га нису препознали, па су питали ко је Црни Ђорђе. На то им је Карађорђе узвратио: *Ja сам Црни Ђорђе некоме црн, некоме бео. Сумњавајући да је то заиста био Карађорђе, Турци су ми испах пренели поздраве: Поздравите бива Карађорђа од наше старане (Милићевић, Кнежевина).*

У току устанка, изградњом ново- вековне државе, стварани су услови за успостављање одно- са и према другим државама. Стицајем околности, Србија се одвиле везала за Русију. Ти су се односи нарочито про- дубили, отпочињањем руско-турског рата (1806–1812), када Србија постаје и званични руски савезник. Таја Русија у Србију упућују и свог дипломатског представника, Константина Констан- тиновича Родофиникина. Његово грчко порекло било је врло спорно, јер је у устаничкој Србији било раширење уверење о постојању некаквог *грчког антисрпског плана*, којим се, између осталог, објашњавала и спрска катастрофа из 1809. године. Савременици сведоче да је и Карађорђе делио ово опште мишљење. Нездадољан избором личности за руског представника, није присуствовао Родофиникиновом дочеку у Београду. Родофиникин је зато у Тополу послao свог тумача, такође Грка, Ростија, да га поздрави и обавести о свом приспећу. Када је Ка- рађорђе гледао Ростија, одевеног по начину цариградских Грка, у великој шапки и у крвавим шаларима и жутцијем месецима и папучама, изјавио је: *Та макаве тонимо између себе. Преплашћен оваквим дочеком, Рости се из Тополе вратио у Београд *полумртав* (Вук). М. Вукићевић је прео малу другачији коментар. Када је Ка- рађорђе видео Родофиникиновог иза- сланника у Тополи, љутито је изјавио: Све би вас пребало исећи; мени треба*

вијоска, а ње не видим. Шта ми је хасна од тоја што су ми та (Родофиникина) послали? Што је он дошао?

Нерасположење је временом поста- ло обострано. Родофиникин није це- нио Карађорђеву ћутљивост и не- флексибилност. Убрзо се зближио са опозицијом и њеним главним експо- нентом, војводом Миленком Стојко- вићем, који је у ширену руског утица- ја видео једини начин сужбијања Ка- рађорђеве власти.

У моментима напетог унутрашњег и спољнополитичког притиска, Ка- рађорђе је временом поста- ло обострано. Родофиникин није це- нио Карађорђеву ћутљивост и не- флексибилност. Убрзо се зближио са опозицијом и њеним главним експо- нентом, војводом Миленком Стојко- вићем, који је у ширену руског утица- ја видео једини начин сужбијања Ка- рађорђеве власти.

Бук Караџић другачије преноси Ка- рађорђеве речи: ... *А кад сви хоћете цара, хоћу ја и ја, и ти гостодару Миленку и ти кума-Милане (к Милану Обреновићу) и ти гостодине Мелен- шије (к рагачком архимандриту, Ха- цији-Меленшију), идите у Каравла- шку, те прајаште цара и доведите Русе у Србију, па, којекуде, нека нај- прије... моју жену (јер се говорило да руски војници силују жене и дјевојке).*

Лазар Арсенијевић Баталака, који је са великим симпатија- ма гледао на Карађорђев лик и дело, приписао је Вожду много ви- ше дипломатске културе и вештине. О стационирању руске војске у Србији и повратку лица која су 1809. године била избегла заједно са Родофиникином, овај историчар Првог српског устанка наводи да се Карађорђе руководио у духу народне пословице, *шта сам знао радиши, морао сам пристапати да дођу* (Леонтије и Недоба), јер *који је што наша пословица каже: Која ваља молитва, што па не треба срдити.*

Карађорђево несналажење у спољ- ној политици и унутрашњем уређењу, такође, илуструје и једна политички тенденција опозиције. Из Неготина се упу- тио на дринско ратиште, одбивши да стави потпис на *Руско-српску конвен- цију* која му није ишла наруку. Тако је оставио опозицији одрешене руке да кроји будуће уређење Србије. Каснији покушаји да се прикрије Вождов недо- статак упорности у политичким прего- ворима, створили су анегдоту по којој је Карађорђе духовито избегао да потпиши неповољни акт. Наиме, изгово- рио се да је заборавио печат: *Ене, које- кујде, па нема ми овде печат!* (Милићевић).

Након српског пораза на Каменици (1809), који је делом уследио и због то- га што Руси нису прешли Дунав и при- текли у помоћ савезницима, Карађорђе се за помоћ обратио Аустрији, али и Француској, која се примакла границама са Србијом. Међутим, и настојања са те стране остајала су без успеха. Истина, Карађорђу није много требало да про- зре када му се упућује празна обећања. Када је у Београд 1810. године, дошао високи аустријски официр, мајор Јозеф Антон Симбешен, Карађорђе му је захвалио на посети, речима: *Братије, ја, истина, мној волим да те видим обде- га си у Београд ушао у пратњи десет- хиљада Аустријанаца (Г. Е. Мартић).*

После каменичког пораза и бекства руског посланика, Србија је ушла у кризу савезничких односа са Русијом. Међутим, док је Карађорђе преиспити- вала могућности спољне политике, опозиција је будубрност Србије опет видела у запити Русије. На Скупштини 1810. када је превладао утицај опо- зиције, она се залагала за опију трај- ног боравка руских трупа у Србији. Карађорђе није успео да скрије велико нездадовољство. Према наводима аустријског обавештајног официра, Г. Е. Мартића, Карађорђе је драматично реаговао: *Мени саг не преостаје и да се узбудим или у аустријске земље или у Црну Гору.*

Бранко ЗЛАТКОВИЋ

РОМАН О ПРВОМ СРПСКОМ УСТАНКУ

Хлеб сабљама умешен

Док револуције немилосрдно „гу- тају“, или отурају властиту де- цу, историографија и књижев- ност готово с истом горљивошћу осве- тљавају и у (трајно?) сећање преносе исте те историјске подвигнике и губи- тнике, грађењи од њих веородостојне кодове некадашњих епохалних дога- ѡаја или обезбеђујући им место барем у пантеону националне митологије.

Током 2004. године, у част обележавања двестогодишњице од дизања Првог српског устанка одржано је код нас на десетине прослава, академија, научних склупова и изложби... У Ора- шту је на Сретење откријен споменик Карађорђу (рад Дринке Радовановић), додељена је награда „Одзиви Филипа Вишињића“ песнику Рајку Петрову Но- ту и изведен је сценски драмолет „Ске- ла“ Горана Петровића. Што се тиче књижевне сцене у години овог великог јубилеја, нек остане забележено да је у Новом Саду објављено монументално, и јединствено, издање Вишињићеве по- еме *Почетак буне против гађаја* (са сликама Драгана Стојкова и предгово- ром Дејана Медаковића), песничке ан- тологије Душана Чоловића *Змај од Ноћаја*, роман о војводи Стојану Чупићу, роману Јована Ћирића и, заправо, апотеози Првог срп- ског устанка, сагледаног углавном у светлу бојева који су се од 1804. до

1813. водили на северозападној граници Србије са Босном, дакле на Дрини и у Маћви (Бој на Чокешини, Бој на Иванковцу, Бој на Мишару, битка код Равња, Тичар-поља и Козије Баре, освајање града Шапца, оспада Лознице...). Иако народни песник гуди како је „крвка из земље проврела“ и како „уста раја ко из земље трава“, српска војска, мада јуначка, у свим ти бојевима била је далеко малобројнија од турских ордија, које су, и поред учества- лих пораза, једнако продирале с оне стране Дрине, из Босне, предвођене Сулејман-пашом Скопљаком или, ка- сније, с југа Куршић-пашом.

У тих девет славних устанничких година већ створена српска држава „ди- сала је пуним пљубима“ захваљујући и добро утврђеној светој међи на Дрини, премда је то уствари и све време била борба Давида против Голијата, борба у којој и поред свих утицаја погледа према Русији и Европи, помоћ није

односно, па и сам живот, не одступајући од судбинског мегдана којим ће „ухва- тити место души“.

Стојана Чупића пратила је одувек срећа. После очеве смрти досељава се из Пиве (Херцеговине) у Маћву. У његовој дванаестој години посвојиће га рођак Страхић Чупић. Као дечак три пута ће пронаћи скривене ћупове са златом. Тргујући брзо ће се још више обогатити, стећи породицу у којој ће му супруга Милића родити четврдесет деце. Приликом првог сусрета с Ка- рађорђем њему је скоро четврдесет година. У бојевима немилосрдно сече Турке, изванредан је мегданџија. На кубури и на сабљи. Вожд ће га именовати за војводу и заповедника Западног округа (уз Дрину). Чупић ће посетити Вожда једном и у Тополи, и том приликом из Вождових устрију чуће: *Већи ју- ник није досад ушао у моју кућу!*. А кад у буји за Лозницу допадне рана, преки Вожд ће му лично наредити да одсад у бојевима – носи панцир и „гво- здену капу!“ Занимљиво је да ни Ка- рађорђе ни војвода Стојан Чупић нису главу изгубили у боју с непријатељем, већ пострадаše од домаће издајничке руке, након повратка из прека у Србију за коју све дајаш.

Роман Николе Девуре успешно осликава читаву галерију историјских ликова војвода и народних првака тесно повезаних за бојеве у Маћви и Поткарпатору: поп Лука Лазаревић, Хаџи Милентије, Јаков и Матеја Ненадовић, прота Никола Смиљанић, Михаило Ружичић, Илија Срдан, Андрија

Витомировић, Петар Ерић, Васиљ Шуманци, Јигитије Ђелић, Зека Буљубаша и његових „триста голаћа“... У другом делу романа појавиће се и сле- ди гус

ИЗ РАДА ОГРАНАКА ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ У ТРЕБИЊУ, ЧАЧКУ И НИШУ

НАШ САГОВОРНИК: ПЕТАР РАДАНОВИЋ, ОСНИВАЧ
ОГРАНАКА ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ У ТРЕБИЊУ

Ускоро Вуков споменик у Требињу

Требиње је први град у Републици Српској у коме је основан Огранак Вукове задужбине. Како је до тога дошло, питамо досадашњег предсједника Огранка Вукове задужбине у Требињу г. Петра Радановића.

- Да, тачно је да смо ми у Требињу први основали Огранак Вукове задужбине у РС и то 22. априла 2000. године. До оснивања није дошло случајно, а основни узрок свакако је сагледавање реалности у нашем духовном и културном животу, односно угрожене основне културне и историјске вриједности српског народа. Уочили смо да се српско национално писмо – Ћирилица све више потискује из употребе, чак и у културним и информативним институцијама. Исти је случај и са српским језиком, а о историјским догађајима и обичајима српског народа, да и не говоримо. У жељи да се такво стање обустави, основали смо Огранак Вукове задужбине, а Иницијативни одбор сачињавали су Саво Пуjiћ, Ристо Кржић и моја маленост. Ступили смо у контакт са Вуковом задужбином у Београду, где смо нашли на топа пријем, разумирање и одобравање наше иницијативе.

Основничко скupштини, између осталих, присуствовали су др Мирјан Матицки, предсједник Управног одбора Вукове задужбине, и гospођа Десанка Латковић, тадашњи управник Вукове задужбине у Београду.

Прво што смо почели радити било је учлањивање грађана у Вукову задужбину и претплату листа на „Задужбину“ и на српски народни илустровани календар „Даницу“. Те године имали смо 60 пренумерантата на „Даницу“ и 50 на лист „Задужбину“. Сваке године број се повећавао, тако да смо 2004. године имали 200 претплатника на „Даницу“ а нешто мање на „Задужбину“.

■ Кажете да тим бројем нијесте задовољни?

- Не могу бити задовољан. С обзиром на тематику коју обрађују из историје, културе и обичаја српског народа, бићу задовољан кад свако домаћинство Требиња и околине буде имало „Даницу“ и „Задужбину“ у свом дому.

■ Да се појдјестимо и других дјелатности Огранка у Требињу, а било је доста и по објиму и по квалитету и разноврсности?

- Сваке године отварали смо нову дјелатност, а претходну усавршавали и понављали. Те прве године наши гуслари учествовали су на Вуковом сабору гуслара у Лозници, а потом смо организовали посјету нашим „вуковацима“ Вуковом сабору у Тршићу. У сљедећој години увели смо такмичење ученика основних и средњих школа Требиња у рецитовању, најprije школска а потом општинско такмичење, с тим да су наши побједници путовали на такмичење рецитатора у Ужице. Исте године са „вуковцима“ и побједницима у рецитовању посјетили смо Сајам књига у Београду и више других институција наше престонице. У жељи да „вуковцима“ посветимо заслужену пажњу, посвећујемо им у јуну сваке године вече и пригодан културно-забавни програм, за које је интересовање веома велико.

■ Поред тога, покренли сте и више других акција, које је са симпатијама прихватила јавност у Требињу, Херцеговини, па и шире?

- У интересу обогаћивања програма рада Огранка, жељели смо ступити у контакт и сарадњу са неким од огранака, који већ има запажену

Реч Доброслава Ђука

Поштовано радно Предсједништво, даме и господо, цијени гости, драги пријатељи!

Дозволите да изразим бескрајну захвалност што сам данас са задужбинарима и члановима Вукове задужбине у Требињу и са свим другима, и да у име општине Требиње, и у своје лично име, захвалим свима који су дали свој допринос да овај огранак Вукове задужбине постигне завидне резултате и бидеју чувар наше културе и наше духовности на овим просторима Херцеговине.

Посебно поздрављам наше цијељене госте из Црне Горе – академика Лакића и професора Лучића и нашу драгу гошћу из Београда (она же, уставри, домаћа – гдје год су Вук и Задужбина) – Слађану Млађен и да пренесе топле поздраве и жеље за братски Београд и за Задужбину Вука Каракића.

Желим да изразим задовољство својим претходницима у општини Требиње што су имали разумирања за ваш рад и смисла да завриједе једно овако драго признање, које је општина добила од вас, и да нас – новоизабрано руководство задужи да наставимо да дајемо подршку раду овог огранка.

Колико видим, добио сам данас и одређене задатке, од којих нити хоћу, нити могу да побјегнем, него напротив – жељим да у програму рада Огранка Вукове задужбине општина Требиње учествује у свим сегментима, колико највише буде могла и колико јој буџетске и друге могућности буду дозволиле.

Знате ли да се општина Требиње налази можда у најтежем периоду у последњих неколико деценија, што се финансијске неизвjesности тиче, али се надамо да ћemo преузимати све то и наставити да радијмо како смо планирали – за добробит Требиња и наше науке и културе.

Од свега што је у плану, био бих најсрћенији ако би сви начелници општина источне Херцеговине сплиједили пријем начелника општине Берковић г. Ранка Лучића и стипендирањем младих допријенијели да се наши млади и талентовани грађани опредјељују за науку, за будућност, за највише вриједности које имамо.

Лично ђу, са својим сарадницима, учинити све да се реализације пројекат Огранка Вукове задужбине, који финансира г. Јово Мискин (њему такође захваљујем на великом доброчинству), да прonađemo адекватно место за споменик Вуку Каракићу у Требињу, најvјерovatnije тамо где двојица великих српских пјесника – Његош и Дучић чекају трећег сағоворника, а то ће бити брзо. Срећан рад свима, и нама – са вама и живјели!

Петар Радановић

дјелатност. Избрали смо Огранак у Чачку и нијесмо се преварили, јер је Огранак има добру и разноврсну дјелатност. Тако смо дошли до организовања културно-забавних вечери Чачка у Требињу и Требиња у Чачку, које се памте.

Покренули смо и стипендирање „вуковаци“ средњих школа на факултетима. Акција је успјела и почев од ове генерације, сви „вуковци“ средњих школа ће се, од стране општине Требиње, стипендирати на факултетима. За прихватање ове наше идеје не могу да се не захвалим новоизабраном начелнику општине Требиње др Доброславу Ђуку што је схватио значај задржавања оваквих кадрова у својој средини. Морате схватити да је наша акција давања заслуженог значаја „вуковцима“ довела до прећутног такмичења међу ученицима да би постали „вуковци“. Илustrације ради, 2000. године смо имали 16 „вуковаци“ а 2004. већ 30!

■ Ни ту нијесте стали, г. Радановић. Сада се требињски Огранак препознаје по Вуковим трибинама. Како су конципирани?

- Оnda када се стапе, живот не тече даље. Да би живот био интересантан, у њему и око њега се стапо нешто ново мора дешавати. То ново су тзв. Вукове трибине. Прва је била посвећена Видовдану и носила је назив „Видовдан у историји српског народа“. Друга је била посвећена монаху, једном од најмарљивијих дјелатника требињског краја у скупљању народног умнога блага и у описивању историјских догађаја тог времена ЈОАНИКИЈУ ПАМУЧНИХ.

Сљедеће трибине биле су посвећене, најprije за нас најсушној темију српског језику, потом академским спликарима Бети и Ристу Вукановићу, па великим трговцу и још већем задужбинaru ЛУКИ БЕЛОВИЋУ ТРЕБИЊЦУ, познатом доктору историје књижевности такође „наше горе листу“ – Јовану Деретићу, потом историјским кретањима у српским земљама 18. и 19. вијека под називом „Од народне бune 1804. до српске револуције“. Предавачи на трибинама били су еминентни стручњаци – доктори наука, професори универзитета и академици. Овог пута свима најтоплије захваљујем, јер њиховим квалитетним предавањима, као и интересантним темама трибине су биле јако добро посвећене.

■ Вуковим трибинама се практично завршава четворогодишњи рад Огранка?

- Не, не, не. Огранак је увидио да се наше национално благо Ћирилица све више запоставља. Зато смо организовали научни скуп о Ћирилици под називом „Ћирилица јуче, данас и сјутра“, на коме су бесједили познати научни радници из те области и који је имао добар одјек у Требињу и шире.

Поред наведених дјелатности Огранак је планирао да „позове“ славног Вука Каракића, оца српске књижевности, творца српског националног писма-Ћирилице, недостигног сакупљача народног умнога блага у помоћ, како би се сачувала српско национално благо, које многи народи на свијetu немaju. У ту сврху планирано је подизање споменика ВУКУ СТЕФАНОВИЋУ КАРАЦИЋУ у Требињу. Јавио се ктип, познати требињски прегалец на полу културе и просвјете Јово Мискин из Шуме Требињске. Вукова задужбина у Београду формирала је Одбор за подизање споменика, прonaђено ријешење и тип споменика, али се о мјесту, на коме би споменик требало да буде изgrađen још није договорило. Надам се да ће ново руководство Требиња овај проблем квалитетно ријешити и да ће нам славни Вук „доћи“ у Требиње и стати поред Његоша и Дучића, одакле ће зрачити и чувати оно што је са муком стекао и свом народу оставио.

Додаћу само да смо у оквиру издавачке дјелатности издали и промовисали књигу документарне прозе „Од Сан Франциска до Скада“, коју је написао Илија Јубибрatić, и сам учесник српског добровољачког покрета 1912–1918. Књига је написана још 1962. и до сада nije шtampana. Све ове друге програме реализовали смо уз материјалну и другу помоћ друштвене заједнице, школа, државних и приватних предузећа, радњи и појединача. Свима овим путем захваљујем и желим да и даље наставе да пружају помоћ нашим Огранку, све у интересу будућnosti.

■ И на основу постигнутих резултата Огранак Вукове задужбине у Требињу више личи на професионалну институцију, него на аматерску групу ентузијаста. Шта је у питању?

- Није лијепо кулати, или морам рећи да је Огранак ради увсima teškim материјалним, техничким и другим условима. Без пословнog простora, без телефона, телефакса и других административних помагала, да и не помињем компјутер, без редовних извора финансирања, ма кога програма и сл. Једини ослонац за оно што је урађено, били су људи, који су без икакве надокнаде своје вријеме, знање и умијење поклонили раду Огранка. Као то кажем, мислим на чланове Управног одбора и на вањске сараднике. Све се радило на чисто аматерској основи, а некада и уз лична новчана давања.

■ И на крају, има ли нешто, г. Радановић, што нијесте остварили а били сте планирали и каква је будућност Огранка Вукове задужбине у Требињу?

- Била нам је замисао да организујемо фолклор по школама. У ту сврху обавили смо анкетирање по школама и јавио се велики број ученика. Вукова задужбина у Београду пронашла је изузетног стручњака за фолклор. Све је пропало, за чим много жалим, јер да нам је то успјelo – Требиње би данас имало фолклор младих, којим би се сигурно поносило. О узроци пропасти акције не бих говорио, то је једино што смо хвально.

Будућност нашег Огранка је одлична и извјесna. Ударени су темељи наведених дјелатности, изабран нови Управни одбор са младим и перспективним предсједником Браниславом Јокановићем, професором историје у школи „Вук Каракић“, затим пробуђена је свијest код институција појединача о пропадању основних националних вриједности и потреби да станови у њихову одbrunu. Скупштина је усvojila програм рада за 2005. годину, а што је најvажnije – доћи ћe нам и Вук у помоћ. Надам се још болјим резултатима у раду овог Управног одбора, у чemu ћe досадашњу Управни одбор пружити сваку могућу помоћ.

Разговарао: Миљоје БЕШТИЋ

Активности Огранка у Чачку

Час Дане општине Огранак Вукове задужбине у Чачку традиционално организује приредбу „Млади чувари народне духовне културе“. На овој приредби се проглашавају најбољи радови са конкурса расписаног поводом Вуковог rođendana. Теме овогодишњег конкурса су биле посвећене 800-годишњици српске Ћирилице и очувању народне традиције. За најmlađi узраст тема је била „Стари су ми причали“, за средњи узраст „Моје писмо Ћирилица“, а за средњошколски узраст „Писмена су најбоље зриje сјемена нашега народа“. Први пут Огранак је расписао и ликовни конкурс за све узрасте са темом „Најлепше написана миса Ћирилицом“. Одзив ученика на овај конкурс био је велики. Своје радове послало је 130 ученика. Најбољи радови награђени су књигама и захвалницама, а проплашенима је Адвокатска комора Чачак дodelila и новчane нагrade. Књиге за најбоље ученике даровали су и ствараоци Огранка. У културно-умetничком програму учествовале су основне школе „Вук Каракић“ и „Др Драгиша Мишовић“, а поводом јубилеја, наступио је и најmlađi фолклор ансамбл КУД-а „Абрашевић“. Приредба је одржана у препуној сали Дома културе.

Следбеници Вука Каракића и поштоваоци Огранка Вукове задужбине на крају сваке године окупљају се и на традиционалном послулу да сумирају резултате и представе стваралаштво својих задужбинара.

Данас, после 200 година од Вуковог rođenja бити његов следбеник значи чувати своје корене, језик, писмо, обичаје... Огранак Вукове задужбине у Чачку својим успехом сматра чињеницу да је у svojoj misiji укључio све појединаче, образовне и научне институције и установе културе које својим радом подржавају вуковску делатност. Тако је било и последње недеље у години која је за нама. О вуковским активностима чачанских факултета говорио је професор dr Предраг Ружичић

ИЗ РАДА ОГРАНАКА ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ У БЕОГРАДУ, МАГЛИЋУ И ЛОЗНИЦИ

Задужбинарство

Књигу Душана Д. Алемићевића

Споменица задужбинара
намењену „српству на патријотске
цели“ објавили су „Академска
мисао“ из Београда и Задужбина
краља Петра Првог са Оplenца

Задужбинарство је изузетно значајан и сложит врховни општевицијски и културални феномен. Утолико је необичије што оно, бар у нас, није довољно изучено, што није било предметом свестраних, мултидисциплинарних истраживања која би обухватала како његове историјске, историјско-уметничке, културално-историјске, социјалне и антрополошке димензије.

Стога, пре него што се упознамо са садржином књиге г. Алемићевића, мислим да би било добро мало размотрити сајм пред-мет његовог рада, односно појам „задужбина“, јер ми се чини да иде у ред оних за које мислимо да знамо шта су, без уштедња у њихову стварну суштину, просто подразумевају „да се зна“ шта је то.

Да не зализим у баш ускостручне дефиниције правне науке, наводим објашњење које даје приручна Просветствена „Мала енциклопедија“. По њој је, наиме, задужбина: „установа којом се нека имовина намењује извесној трајној и законом дозвољеној сврси, обично хуманим и просветним циљевима, нпр. потпомагању научних публикација, збрињавању сирочади, потпомагању сиромашних ученика, за болнице. Може се основати за живота или тештаментом оснивача; назив потиче отуда што су се некад подизале за душу и помек оснивача, нпр. наши средњовековни манастири. Код нас је раније постојао велики број задужбина; данас имају мањи значај због велике делатности државе и заједница и на том пољу. Самосталне задужбине су правна лица.“

Задужбина је, дакле, „установа“, институт намењивања неке имовине –

објекта, новчаних средстава и сл., у том смислу она је фондација, односно и фонд – али није само то него и сама имовина, тај објекат који се оставља не појединцу него широм кругу корисника односно правном лицу. Друго, не само појединачно, него и нека група (организација, по-кret и сл.), може, конституисана као правно лице, бити оснивач неке задужбине, као што је то, на пример, „Вукова“.

И кад сам код бесмртног Вука, погледајмо шта је он рекао о овом појму. Занимљиво је и значајно да му је већ у првом издању свог „Речника“, из 1818. године, посветио посебну пажњу. Наравно, он га представља описно. По њему је: „задужбина, f. die fromme Stiftung (...) [...] хаир (апр), севап! Највећа је задужбина начинити намастир или цркву, као што су Српски цареви и краљеви градили; по том је задужбина начинити ћуприју на некој води или преко бара, калдрму по рђаву путу, воду довести и начинити [чесму – Р.] близу пута (и то се каже *tradiši* и *uchiniši* – себи – задужбину), усадити или накалемити воћку близу пута, гладног нахранити, жеднат напојити, голог одјести (и ово се каже *chiniši* или *uchiniši* задужбину) и т. д. Тури и данаш дан граде и чине таке задужбине. (...) Такове задужбине други не смије нипошто оправљати, него онај од чије су старине:

Да ви знаете наше намастире
 Славни нашија цара *задужбине* –
 Да видите дивну Студеницу,
 Не далеко од Новог Пазара,
 Задужбину цара Симеуна –
 Праву бабо саградио цркву,
 Красну славну себи *задужбину* –.

У другој једној песми, Свети Сава вели за свог оца:

„Није бабо расковао блато,
 На науаке ни на будоване,
 Ни добријем коњу ма на ратове,
 Већ је бабо по арчио блато

Све традећи мно го задужбине;
 (...)

Остапаја штап преће блато,
Остапаја је блато по арчио
зигајући по калу калдрме
и традећи по водам ћуприје.“

„Цар“ Лазар је, пак, корио велика-

Ми пијемо и гостодујемо,
Задужбине нитије не традимо,
Намастира ни бијеле цркве,
Ни на води камене ћуприје,
Ни на друму камене калдрме.“

Из Вуковог немачког објашњења речи задужбина, видимо да је он схватао као побожну, верску, сакралну вредност, оно што јој и име говори, и што се и у наведеном енциклопедијском тумачењу потврдјава: да је то „за душу“ ... као и да нагласак појма ставља на његову не правну него материјалну струну, на објекте који су „грађени и чињени“, како Вук лепо рече и на околности у којима су даровани. И турске задужбине које Вук није заборавио, биле су изразито верског карактера, наиме изрази исламске установе „вакуф“, а то је „задужбина за опште верске и хуманитарне сврхе: за подизање и издржавање цамија, болница, мостова, водовода и др.“ Узгред, руку на срце, и „не хвалећи им закона [вере]“, како је то наш народ говорио, из времена Турака нам је, као што и Вук рече, остало, доста тих објеката, од задужбине Мехмед-паше Соколовића до „фискија“ од којих неке и данас служе.

У ствари, некад се, и најчешће, као што и са маја реч задужбина значи, они подижу искључиво из најдлеменијих побуда и најчистијих емоција; некад из жеље за показивањем и доказивањем сопственог могућства. Често се, истински, та два мотива преплићу. Претходно сам споменуо „социјалне димензије“ задужбинарства и овде су, дакле, битни и присутни и психолошки, односно социјално-психолошки моменти. Ствар је углја и функције посматрања, хоћемо ли се удубљавати и у ту страну или би-

ти задовољни и сјамом чињеницом да такав дар постоји. И бити захвални на томе.

Рекох да је задужбина „дар“ али је занимљиво да, док обични дарови у традицијској култури подразумевају „уздарја“ као нешто што је скоро обавезно, уздарје на задужбину може бити само нематеријалне природе ... награда од Бога и захвалност људи.

Било како било, на нашим просторима, у градовима, у котлинама, долинама, селима – подигнута је бар половина, ако не и више постојећих и пропалих и несталих монументалних сакралних и профаних објеката а хиљаде „малих“, намењених свакидашњим потребама људи који су задужбине како владара и других господара и господе, тако и обичних, скромних људи.

Због тога нам је оваква књига била и јесте насушна потреба.

* * *

У другом издању књиге, које ће, не сумњам, врло ускоро уследити, аутор ће свакако још неке детаље додати и „изборити“ а у другој књизи, која би свакако требало да се досврши (кајем: „досврши“), јер се њено писање већ осећа и у овој!), у првом делу би свакако требало да буду представљени и други владари (из династија Мрњавчевића, Бранковића, Хребељановића, Лазаревића и других) и значајна велика властела који су нас, такође, задужили величима делима своје заоставштине. Несумњиво је да би и у другом делу требало обрадити још низ знаменитих и племених људи,

И свакако, осим још једног, новог увода, у коме би се ипак мало студионице обрадио појам и општи историјат нашег задужбинарства, и један темељан „поговор“, у коме би се даље завршиле мисли о новијим приликама, значају и перспективама и посебно о доношењу неодложних законских мера регулативе ове заиста немерљиво значајне друштвене појаве и њених пре-богатих културалних али и економских резултата.

* * *

Одрастао у озрачу једне велике савремене задужбине, маузолеја краља Петра I Карађорђевића на Оplenцу, аутор се подухватио да приреди овакву једну драгоцену и дивну књигу, и даје, такође, Српству – на патријотске цели!

Радомир Д. РАКИЋ

Вече фолклора у Маглићу

Уоквиру сарадње између огранака Вукове задужбине из Маглића и Беочина, у Маглићу је 11. 12. 2004. године гостовао КУД „Бриле“ из Беочина.

У спортичким дворани у Маглићу КУД „Бриле“ из Беочина је успешио извео једноночасовни културно-уметнички програм.

Учесници програма су били млађи фолклорни састав, етносастав Крајишника са Фрушке горе, гуслар Војин Радојчић, песници аматери Бошко Јовановић и Секула Петровић и рецитатор Ратка Дулић, која је уједно била и водитељ програма.

После програма настављено је дружење домаћина и извођача, а на радном састанку, на коме су учествовали представници огранака Беочина и Маглића, као и представници општине Бачки Петровац и Беочин, представљен је програм даље сарадње ова два огранка, уз неопходну помоћ општине.

Огранак Вукове задужбине у Гимназији „Вук Караџић“ у Лозници и Центар за културу „Вук Караџић“ у Лозници расписују III литературни конкурс

ВУКОВО ЗВОНО

Услови конкурса:

Литерарни радови пишу се у форми **кратке приче** или **циклиса** од најмање шест песама, а тема је слободна.

Право учешћа имају сви ученици средњих школа и VII и VIII разреда основне школе из земље и расејања.

Радове, умножене у три примерка, слати – заједно са потврdom школе да је аутор редован ученик – на адресу:

Гимназија „Вук Караџић“, Гимназијска 5, 15300 Лозница

(са назнаком за конкурс)

Конкурс тече до 9. маја 2005. године.

Аутори награђених радова (укупно четири: два из основне и два из средње школе) гостоваће у Тршићу и Лозници у данима Ђаћког Вуковог сaborа и своје радове прочитати на књижевној вечери у Гимназији. Том приликом биће им уручене дипломе и награде које обезбеђују Центар за културу, Гимназија и Вукова задужбина.

Најбољи млади лингвисти

Публичка комисија за вредновање рада лингвистичких секција са територије Републике Србије, у сastаву: dr Весна Поповић, председник, dr Милан Стакић, Надежда Милошевић, mr Златија Пражић и Биљана Пражић, чланови, донела је одлуку да се награде лингвистичке секције следећих школа:

Основне школе:

ПРВО МЕСТО: Основна школа „Филип Филиповић“, Београд, наставник Јагода Жунић, Основна школа „Раде Кончар“, Земун, про-

Песма из Шумадије

О Новом рату за (српски језик и правопис)

Усјујем се нешто своје записано
јавно пред Скупштином да кажем – прочитам.

Ја не бих знао где бих поштено проветрио неке своје Паучине
Да ми није Митровданске Скупштине Вукове задужбине.
Српски језик и правопис као да су вековима уклети.
Зато прихватам „Борбу непрестану“ – на нивоју своје памети.
Стрепим. Како неком „Новом свету“, који нам је био брат,
Да објаснимо заувек – шта је беседа, а шта језички рат.
Бојим се да нас Они и даље културно не схватају,
И да ће тражити од Монхика, да нас поново демократски бомбардују!
Ослушкујем изјаве Академика о Догађајима за историје
Користим, колико умем, њихова наслуђивања и вредности трајне.
Догађаје – који дефинишу прошлост, садашњост, кретање и Трајање.
Због тога и ја очекујем ново Дешавање, за моју научину проветравање
И јединствено културно и национално српско Преображавање
Како би вратили изгубљену поверену Свету у Србе

Која их са лажима већ дugo прате и пријатеље,

који ће наш „културни рат“, као свој да схвate.

Са опасним светским „ силама немерљивим“ и неухватљивим

Срби се не могу више потврђивати са признањима Великих, којих

је било – да су је увек били на правој страни
Са победницима, у првим заложним највијатеља јуришали.

Касније, у миру се то брзо заборавило и на конференцијама избледило,
Па су од поражених непријатеља – једва своју ратничку славу сачували.

Истинија, битку на Косову храбро су изгубили,

Али српски народ никад нису у то убедили.

После дуга века на Газимостану се опет сакупили

И уместо Косова, само резолуцију о себи и Косову једва обезбедили,

Коју ни стари ни нови лидери – још нису озбиљно схватали.

Не знам како ће народу свом да објасне његово светско право што

су „остварили“

Даница о Београду

Тринаестој годишњици
Данице за 2006.
Посвећено је Београду

Yоквиру стаљних рубрика, свако годиште *Данице* Вукове задужбине посвећено је неком културном средишту (Хиландар, Сремски Карловци), простору на којем Срби живе (Стара и јужна Србија, Црна Гора, Херцеговина, Банат, дијаспора) или великом годишњицама (двеста година од Првог српског устанка). Тринаесто годиште биће у знаку Београда као велике теме. Жеља редакције јесте да Београд приближи свим Србима тако да га осете и још више заводе као свој главни град.

Београд је ослобођен од Турака пре две стотине година, 1806, и од тада је постao звездо водила нашег народа. Његово ослобођење су већ 1806. обележили песмом Михајло Витковић и беседом Милентије Никшић. У *Даници* ћемо посебно осветити подвиге уstanika који су својим јунаштвом допринели ослобођењу Београда – Васе Чарапића, Узун Мирка, Чамџије.

Од тема извојили бисмо оне које показују како се Београд од турске ват-

Тринаеста Даница

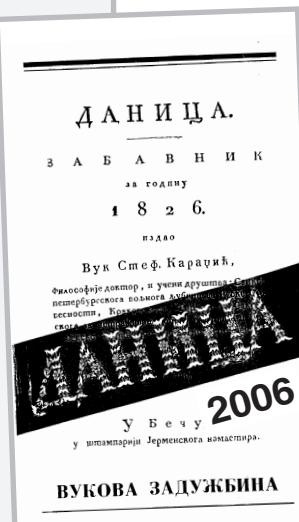
Тринаесто годиште српског народног календара *Даница* за 2006. годину, тврд повез, ћирилица, устаљене рубрике, тематски блок посвећен Београду.

Главни и одговорни уредник др Миодраг Матицик.

Уредници проф. др Нада Милошевић-Ђорђевић и др Миодраг Матицик.

Претплата на *Даницу* Вукове задужбине отворена је до краја октобра ове године. Претплата за 2006. годину је 600,00 динара и увећава се за поштанске трошкове 30,00 динара па примерку, за претплатника из иностранства цена је 10 евра.

Уплате можете извршити на жиро-рачун Вукове задужбине број 205-8530-09, и молимо вас да по извршеној уплати јавите пуно име и презиме, адресу и зајимање, ради тачне евиденције у прегледу пренумерантама.

градња катедралног храма, звездарница у Београду, београдски књижевни стил, београдска боемија, прве филмске представе у Београду, задужбине и задужбинари у Београду, спорт у Београду, описи Београда почев од описа Константина Филозофа, први београдски урбанисти, први планови града и именовање улица, мостови Београда, прве београдске штампарије, прве сликарске школе (Стече Тодоровић, Кирила Кутлика Ристе и Бете Вукановић), сликар Београда (Бора Стевановић, Коста Милићевић, Урош Предић, Табаковић, Вељко Станојевић), салон Анастасија Јовановића, Руси у Београду, Јевреји у Београду, најзначајнији београдски топоними.

Читаоци ће се упознати са делима наших великих рођених у Београду, посебно оних који су оставили трага у свету, као што су: Филип Христић, Михаило Валтровић, Михаило Петровић Алас, Александар Белић,

Милутин Гарашанин. Посебни прилози биће посвећени члановима књижевне породице Илић, те Милану Кујунчићу Абердару, Илији Вукићевићу, Милутину Ђорђију, Милану Ракићу, Браниславу Нушићу, Александру Поповићу, Милораду Павићу.

Београду су наши песници посветили стотине прелепих стихова тако да ће избор песама за *Даницу* ставити на муке нашег антологичара. Уместо представљања појединачних певача који су неговали извorno певање, читаоцима ћемо пружити на CD-у избор најлепших мелодија о Београду.

Година 2006. биће у знаку двестогодишњице од рођења Јована Поповића Стерије, оснивача првог београдског позоришта и реформатора школа у Београду, али и великих годишњица кнеза Александра Карађорђевића, Стевана Сремца, Радоја Домановића, Јанка Веселиновића.

Пре 180 година Вук Карачић је објавио прво годиште свог забавника (*Даница*, Беч, 1826). Захваљујући задужбинарима, објављивамо фототипско издање у тиражу од 1000 примерака које ће моћи да купе само претплатници на *Даницу* Вукове задужбине.

Миодраг МАТИЦКИ,
главни и одговорни уредник *Данице*

роши преображава у европски град и метрополу: капије београдске тврђаве, збирка минера Милоша Обреновића, оснивање националног музеја, сто и осамдесет година Београдске богословије, почеци београдске периодике, из-

да плате – морају. Договоре се, међутим, да на воду: за сваку тестију по грош. Кажу: шаљу цару у Стамбол. Поставили наоружаног стражара, па нико не може да прође. Народу то не буде право, поготово што је та вода била добра за пиће, па су на извор луđи са свих страна редовно долазили. Али

Београдски Турци уведу порез и на воду: за сваку тестију по грош. Кажу: шаљу цару у Стамбол. Поставили наоружаног стражара, па нико не може да прође. Народу то не буде право, поготово што је та вода била добра за пиће, па су на извор луđи са свих страна редовно долазили. Али

Београдски прилику, па се једном тројица хайдука преруше у три сеоске девојке.

Преокрнули и глас. Добу на извор у тој густој шуми, па не журе. Весело чаврљају, с Туручином заподену разговор, шаљу:

– Којекуде, браћо, не грешите душе! Где ћете недужног човека убити?

– Како недужног, Бато, кад те он замalo не ubi!

– Живан је само добро вршио своју дужност и пажљivo село чувао! Да је

оваквих стражи свуда по Србији, Туручин нам ништа не би могао!

Живана Карађорђе похвали и са три дуката награди. Временом, руку заљечи, али остале сакат. Село у коме се ово рањавање дододило, по овој ја-

Б. Р.

бучи у чији хлад рањеног Господара сметише, назавше *Јабучје*.

Јабучје

Пут Карађорђа нанесе у Колубару, у једно село које је имало врло добре страже.

Неки буљкубаша, по имену Живан, угледа самог јунака на коњу и, не знајући о коме је реч, припушта из заседе и рани га у руку. Кад његови људи виде рањеног Господара, умах полете да село сажежу, све живо у њему побију, а Живана у окове, па пред Господара.

– Којекуде, браћо, не грешите душе! Где ћете недужног човека убити?

– Како недужног, Бато, кад те он замalo не ubi!

– Живан је само добро вршио своју дужност и пажљivo село чувао! Да је

оваквих стражи свуда по Србији, Туручин нам ништа не би могао!

Живана Карађорђе похвали и са три дуката награди. Временом, руку заљечи, али остале сакат. Село у коме се ово рањавање дододило, по овој ја-

Б. Р.

бучи у чији хлад рањеног Господара сметише, назавше *Јабучје*.

Добротвори Задужбине су појединци који уложе

Суоснивачки улог школа, манастира, културно-уметничких друштава и задужбина је најмање три хиљаде (3.000,00) динара.

Појединци који приступе Задужбини и обезбеде једнократно или у ратама износ од најмање шест стотина (600,00) динара постaju суоснивачи – задужбинари.

Приложници Вукове задужбине постaju појединци и организације ако редовно уплаћују годишњи износ за који се сами определе.

Добротвори Задужбине су појединци који уложе

најмање 3.000,00 а предузећа и установе најмање 30.000,00 (тридесет хиљада) динара.

Велики добротвори су појединци који уложе најмање 6.000,00 а предузећа и установе најмање 60.000,00 (шездесет хиљада) динара.

Задужбинарски улоги у страним валутама за појединце износе: 100 (сто) америчких долара, или 100 (сто) евра. Овим узломима стиче се статус добротвора, а већим улогом статус великог добротвора.

Вукова задужбина има текући рачун код Комерцијалне банке број 205-8530-09.

Девизни рачун Задужбина има у Raiffeisen BANK Југославија a. d. број 408011-620-2-5722-161-56-00026-7.

Задужбина образује своје огранке у местима у којима има најмање дводесет пет задужбинара. Обогађујући и гранајући рад Задужбине, огранци у својим срединама доприносе њиховом духовном и материјалном напретку и остваривању њених циљева.

Задужбина

Задужбина